№ 110 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20

1907

ԵՐԵՍՈՒՆ-ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20 № 110

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի. կէս տարվանը 6 բուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ“
Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“

Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

ՄՇԱԿ

ԼՐԱԳԻՐԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ ԱՐԺԷ

ԵՐԵՔ ռուբլի

Մի ամսվայ համար 1 բուբլի

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Քաղաքային վարչութիւնը սրանով հաղորդում է ի գիտութիւն ընդհանուրի, որ Թիֆլիս քաղաքի, Թիֆլիսի և Բօրչալուի գաւառների քաղաքային ընտրողների համագումարը նշանակված է ընդհանուր-տեղական կուրիայից սեպտեմբերի 27-ին և ռուսական կուրիայից սեպտեմբերի 30-ին։ Ընտրութիւնները կը կատարվեն համագումարի 1-ին բաժանմունքում (Թիֆլիսի 1, 2 և 10 քաղաքամասի և Բօրչալուի գաւառի քաղաքային ընտրողների) Զուբալովի ժողովրդական տանը, 2-րդ բաժանմունքում (3, 4, 5 և 9-րդ քաղաքամաս) քաղաքային վարչութեան շէնութեան մէջ, 3-րդ բաժանմունքում (Թիֆլիսի 6, 7 և 8-րդ քաղաքամասի և Թիֆլիսի գաւառի քաղաքային ընտրողների) Վարշամովի Թատրոնում (Հալաբար) և ռուսական կուրիայի Զուբալովի ժողովրդական տանը։

Համագումարի 1-ին բաժանմունքում պէտք է ընտրվեն 2 պատուիրակներ, երկրորդ և երրորդ բաժանմունքներում երեքական և ռուսական կուրիայում տասնեմէկ պատուիրակներ։

Ներքին գործերի մինիստրի կողմից հաստատված հրահանգի համաձայն, ընտրողական թերթիկը կամ կէս թերթը (նայած ընտրվող պատուիրակների թիւին) սովորական մեծութեան հասարակ սպիտակ թուղթ է և կազմվում է ռուսերէն լեզուով։ Ընտրողական թերթում պէտք է մատնանշված լինեն այն անձերի ազգանունները, անունները և հայրանունները, որոնց ընտրողը ձայն է տալիս, նաև յիշեալ անձերի դիրքը և հասցէն կամ ցուցակում նրանց ազգանունների կողքին նշանակված համարները։ Թերթիկի ոչ երեսին և՛ ոչ հակի կողմը չը պէտք է լինի ոչ նկատողութիւն, ոչ նշան, ոչ էլ ուղղված և ջնջած։ Այն թերթիկները, որոնք յիշեալ պահանջի համեմատ չեն լինի, անվաւէր կը ճանաչվեն։ Վերոյիշեալ տեղեկութիւնները մտցվում են ընտրողական թերթիկի մէջ ըստ հայեցողութեան ընտրողի (գրչով, տպագրութեամբ, վիմագրութեամբ կայն)։ Ընտրողական թերթիկները կազմում են ընտրողները առաջուց, կամ ընտրողական մասնաժողովի շինութեան մէջ։ Ընտրողական թերթիկները տրվում են քաղաքային վարչութեան կողմից ուղարկված ծրարներով, որոնք միայն կպցվում են, առանց որևէ կնիք դրոշմելու։ Ծրարում կարելի է դնել միայն մի ընտրողական թերթիկ։ 3—3

Մանկական պարտէզ և դպրոց
մանկական պարտիզպանուհի
Վ. Ս. Զմշկեանի
Վէլիկօկնեաժեսկի փող. տուն № 71.
Ընդունելութիւնը շարունակվում է։
(առ.) 6—10

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Վերադառնալով կովկասեան հանքային ջրերից՝ վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վենէրական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 1—3 ժ., երեկ. 6—8 ժ., Սօլոլակ, Բեհբութեան փողոց № 33։
առ. (ա. օ.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից. Հակառակ տրամադրութիւններց. Վերջին տեղեկութիւններ. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Կովկասագիտական կուրսերից. Համալսարանի դերը. Թուրք կեանքի և գրականութեան շուրջը. Պետական Դումայի ընտրութիւնների մասին. Ներքին լուրեր. Ոստիկանական տեղեկութիւններ. Ռուսաստանի կեանքից. ՄԱՄՈՒԼ,—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Արտաքին լուրեր. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նամակներ Թիւրքիայից։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Ստիպված ենք դարձեալ խօսել ձրի լրագիր ստանալու մասին։

«Մշակի» վերսկսվելուց յետոյ զանազան տեղերից դիմում են մեզ խնդրելով ուղարկել «Մշակի» օրինակները այս կամ այն հիմնարկութեան և մարդկանց համախմբումին ձրիաբար։

Մեզ դիմողները չեն կամենում նեղութիւն քաշել մի բաժանորդագրի ձեռք բերել իրանց շրջանում և, դրանով լրումն տալով ընթերցանութեան իրանց պահանջին, չը ծանրանալ խմբագրութեան վրա, որ ամենևին հնարաւորութիւն չունի ձրիաբար տալ լրագիր։

Այս տարվայ սկզբից մինչև այժմ խմբագրատուն մտել են աւելի քան 200 դիմողներ ձրի լրագիր ստանալու խնդիրքով։

Կարող է արդեօք խմբագրութիւնը գոհացնում տալ այդպիսի դիմումներին։ Ի հարկէ ոչ։ Եթէ այդ երկու հարիւր դիմողները ուղարկէին բաժանորդագներ, նրանք դրանով լրացրած կը լինէին իրանց մտաւոր պահանջը, և միևնոյն ժամանակ տալով երկու հազար ռուբլի մի գումար, հնարաւորութիւն ընծայած կը լինէին լրագրին պակասեցնելու իր հրատարակչական վնասը, ծածկելու ֆինանսական բացը և աւելի ապահով տանելու գործը։

Շրի կարդալը ներելի է այն ժամանակ, երբ կայ մէկը, որ ապահովում է լրագրի ծախքերը, երբ կան միջոցներ ձրի օրինակներ տալելու համար։

Մեր իրականութիւնը դեռ չը գիտէ թէ ինչ է լրագրի գուտ արդիւնք ասված բանը և նա միայն մտածում է իր «դեֆիցիտը» պակասեցնելու մասին, իսկ եթէ նա կարողանայ հասնել այն դրութեան, որ կարող լինի առանց մնասի հրատարակել լրագիր, նա դրան կը համարէ արդէն մեծ առաջադիմութիւն։

Մենք յատկացրել ենք ձրի օրինակների որոշ թիւ, որից աւելին այժմ անկարող է խմբագրութիւնը վերցնել իր վրա։

Երբ հասարակութեան շրջանից կը գտնվեն անձեր, որոնք կուզարկեն խմբագրութեան նուէրներ, այն ժամանակ նրանց համապատասխան կուղարկենք ձրի օրինակներ մեզ դիմողներին։

ՀԱԿԱՌԱԿ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

I

Մենք ասացինք, որ գիւղերից անընդհատ խմբերով մշակ մարդիկ տեղափոխվում են քաղաքներ աշխատանք որոնելու նպատակով։

Տանը պաշար չը կայ և ձմեռվայ աշխատանքն էլ շատ քիչ է։

Գնացողը յոյս ունի, որ քաղաքում կը գտնէ որևէ աշխատանք և կարող կը լինի թէ իրան կերակրել և թէ մի բան յետ դցել գիւղը ուղարկելու համար։

Քաղաք շտապող կարօտ գիւղացին հաշուի չէ առնում, որ իր երևալով ստուարացնում է գործ որոնողների լեգէօնները քաղաքում և ուրեմն իջեցնում է աշխատանքի գինը շուկայում։ Նա լսում է միայն կարօտութեան թելադրութիւնները, նա լսում է քաղցի, մերկութեան, տան հոգսերի, պահանջվող տուրքերի ձայնը և իրան նետում է այն կենտրոնները, որտեղ կարող է աշխատանքի աղբիւրներ գտնել իր համար։

Ի հարկէ, հազար անգամ բաղդաւոր կը լինէր նա, եթէ շուկան բարձր գնահատէր նրա աշխատանքը, բայց նեղված դրութեան մէջ նա բաղդ է համարում և այն, եթէ գտնում է նոյն իսկ փոքր ի շատէ ձեռնտու զբաղմունք։

II

Եւ ահա սկսվում է քաղաքի հին ու նոր աշխատաւորի միջև երկպառակութիւն։

Հին աշխատաւորը ամեն կերպ աշխատում է ամրացնել իր գրաւած դիրքը, պահպանել աշխատանքի վարձատրութեան բարձր գինը և դեռ ձգտում է նորից յաւելումներ անել իր պահանջների մէջ թէ վարձատրի և թէ բանուորական կեանքի ուրիշ պայմանների վերաբերութեամբ։

Իսկ նոր աշխատաւորը, գիւղից եկած նոր պանդուխտը, մտնում է գործին բոլորովին ուրիշ տրամադրութեամբ։ Նա ուզում է աշխատանք ունենալ ինչպէս էլ լինի և համաձայնվում է այնպիսի պայմանների, որոնք բացարձակապէս մերժվել են հին աշխատաւորի կողմից։

Եւ այնտեղ, ուր բանուոր դասակարգը որոշ կազմակերպութեամբ ու սիստեմով կռիւ է մղել գործատէրերի հետ վարձատրը բարձրացնելու համար, սկսվում է մրցութիւն բանուորների միջև վարձատրի վերաբերութեամբ։ Նոր եկած մշակը առաջարկում է աւելի էժան աշխատանք, աւելի ցածր վարձատրի, ունենալով աչքի առաջ մի մտածմունք, որ անգործ չը մնայ և մի քանի կոպէկ վաստակէ իր համար։

III

Գործ որոնողների թիւը և նրանց պահանջների բնաւորութիւնը էական նշանակութիւն ունեն բանուորական վարձատրի որոշման ժամանակ։

Երբ բանուորական շուկան լցվում է այնպիսի տարրերով, որոնք կենցաղավարական սակաւ պահանջներ են առաջ դնում և պատրաստ են հաշտվել ամեն տեսակ անյարմարութիւնների հետ, այն ժամանակ փոփոխութեան են ենթարկվում և բանուորական հաբցի գործնական մի քանի արտայայտութիւնները։

Եթէ գործ որոնողների թիւ չափազանց մեծանալը միայն ժամանակաւոր և բացառիկ մի երևոյթ է, օրինակ՝ հետևանք է տարվայ պատահական անբերրիութեան, այն ժամանակ նա չէ կարող տևողական ազդեցութիւն գործել իրերի վիճակի վրա, իսկ եթէ կեանքի մէջ առաջ են եկել պայմաններ, որոնց շնորհիւ գործ որոնողների մեծացած թիւը չը պէտք է փոքրանայ և դեռ պէտք է աւելի ընդարձակվի արագ քայլերով, այն ժամանակ կարևորութիւն կայ առանձնապէս ուշադրութիւն դարձնել այդ հանգամանքի վրա և ուսումնասիրել երևոյթի բնաւորութիւնը։

Խոշոր տնտեսական բարեփոխութիւններ մտցնելու ժամանակ կարևոր է հաշուի առնել բոլոր ազդեցութիւնները, որպէսզի մի ձեռքով շինածը չը քանդվի միւս ձեռքով և գործը դրված լինի հաստատ հողի վրա։

Ա. Ք.

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գանձակ, 19 սեպտ.։ Նուխում երևացել է խօլերայով մի հիւանդ։ («Հ. Գ.»)

Բագու, 19 սեպտ.։ Վիրաւորվեց Բիբի-Հէյբաթի պրօմիսլայի մեքենագործ Գոզովսկին։ Պատճառը արձակված բանուորի վրէժխնդրութիւնն է։

Տէր-Յակոբեանի նաւթահորերում, մէկ և կէս ամսեայ գործադուլից յետոյ, բանուորները աշխատանքները վերսկսեցին։ Բունօյի նաւթահորում իտալական գործադուլի պատճառով աշխատանքները բացէ ի բաց կանգ են առել. արտահանած նաւթը հազիւ է բաւականանում վառելիքի համար։ («Հ. Գ.»)

Պետերբուրգ, 19 սեպտ.։ Հրատարակված է այն հեռագիրը, որի բովանդակութեան մասին ռուսաց և աւստրո-ունգարական կառավարութիւնները յանձնարարեցին Ամէնքի, Բէլգրադի և Սոֆիայի իրանց ներկայացուցիչներին հաղորդել այն կառավարութիւններին, որոնց մօտ իրանք ներկայացուցչութիւն ունեն։ Հեռագրի էութիւնը հետևեալն է։

Վերջին տարիներս Մակեդոնիայում տեղի ունեցող քրիստոնեայ ժողովուրդների արիւնահեղ կռիւը, ի հարկէ, պէտք է գրաւէր այն երկու մեծ պետութիւնների լուրջ ուշադրութիւնը, որոնք իրանց վրա են վերցրել յիշեալ շրջանում բարեհորդում մտցնելու գործը։ Մի որոշ ժամանակից քրիստոնեայ հրոսակախմբերը փոխեցին իրանց գործունէութեան եղանակը, ուղղելով ուղղակի քրիստոնեաների դէմ, նպատակ ունենալով ստիպել նրանց հրաժարվել ազգայնութիւնից և այն եկեղեցուց, որին իրանք պատկանում են, և յարվել նրանց, որոնք այդ հրոսակախմբերին վերցնում են իրանց պաշտպանութեան տակ։ Շատ նշաններ ապացուցանում են, որ այդ յանցաւոր շարժումը ստեղծվել է, յամենայն դէպս մասամբ, Միւրցշտէգի ծրագրի 3-րդ կէտի սխալ հասկացողութիւնից և մեկնութիւնից։

Պետերբուրգի և Վիէննայի կաբինէտները անհրաժեշտ են համարում մի անգամ ընդ միշտ հաստատել հետևեալը.—Ծրագրի յիշեալ կէտը հէնց ընագրի համաձայն, առանձին ժողովուրդների տերբիտօրիալ սահմանորոշման փոփոխութիւնը Բ. Դրան կառաջարկվի ոչ շուտ, մինչև որ երկրում հանգստութիւն կը տիրէ։ Վերջին խօսքով, ի հարկէ պէտք է հասկանալ հրոսակախմբերի լիակատար ոչնչացումը։

Դաշնադիր պետութիւնները իրանց պարտականութիւնն են համարում յայտնել, որ նրանք երբէք մտադրութիւն չեն ունեցել խորհուրդ տալ Բ. Դրան՝ Մակեդոնիայում ստեղծել ազգային նահանգներ։ Միւրցշտէգի ծրագրի երրորդ կէտի որոշումները աչքի առաջ ունէին միայն տեղական իշխանութիւնների աշխատանքները թեթևացնելու անհրաժեշտ փոփոխութիւններ։ Սահմանորոշելը, որ նկատի ունեն պայմանաւորված պետութիւնները, ոչ մի դէպքում հաշուի չի առնի հրոսակախմբերի տերրորիստական գործունէութեան հետևանքները, գործունէութեան՝ որ առաջ բերեց այսպէս կոչված ազգային համախմբակցութեան փոփոխութիւններ։ Ոչ նոր գրաւումները, ոչ մրցակից ժողովուրդների կորուստները այս շրջանում չեն կարող յիշեալ սահմանորոշման հիմք ծառայել. դա հիմնված կը լինի statu quo-ի և տեղերում կատարված լուրջ անկախ հետազօտութիւնների սկզբունքի վրա։

Թէհրան։ Մէջլիսը քննեց և ընդունեց սահմանադրութեան նախագիծը։

Արտաքին գործերի մինիստրութեան պաշտօնեաները գործադուլ արին, որի պատճառով մինիստրը հրաժարական տուեց։ («Կոլֆ»)

Կալկուտա, 19 սեպտ.։ Համայնքների պալատի բանուորական կուսակցութեան անդամ Կէյէրգարը, որ ճանապարհորդում էր Արևելեան Բենգալիայում և ամենուրեք հնդիկներից մեծ խանդավառութեամբ էր ընդունվում, մի շարք ճառերում յայտնեց, որ Հնդկաստանը պէտք է ունենայ նոյն իրաւունքները ինքնավարութեան համար, ինչպէս և Կանադան, և որ կանէ իրանից կախված ամեն բան՝ Հնդկաստանը ինքնավար գաղութ դարձնելու համար։ («Հ. Գ.»)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԻՑ

Պ. Սա. Մալխասեանի՝ հայոց լեզուի և գրականութեան մասին երկրորդ դասախօսութեան (սեպտեմբերի 18) նիւթն էր հայոց գրի պատմութիւնը և դրա շուրջը ծագած հարցերի քննութիւնը։

Բնորոշելով երեք պատմաբաններին՝ Կորիւն, Մ. Խորենացի և Ղազար Փարպեցի, որոնք նկարագրում են գիւտը, պ. դասախօսը պատմում է Մեսրոպի կենսագրութիւնը և գրերի գտնելը՝ համաձայն այդ պատմաբանների հաղորդածին։

Ապա մանրամասն կանգ է առնում յայտնի փաստերի վերլուծման վրա։ Առաջին, հարցնում է նա, ինչ կը նշանակէ Մաշտոց (ըստ Կորիւնի) կամ Մեսրոպ (ըստ Մ. Խորենացու)։ Զննդունելով ոչ Գարագաշեանի, ոչ հայր Սարգսեանի, ոչ Դր. Խալաթեանի բացատրութիւնները, դասախօսը առաջարկում է իր սեփականը, որի միտքը ծագել է մեր գիտնական պ. Միքաանի գլխում, իսկ լեզուաբանական լուծումը կատարել է ինքը դասախօսը։ «Մաշտոց» կը նշանակէ ածելի. նոյն միտքն ունի և «Մեսրոպը» ըստ յունականին։

Երկրորդ. գոյութիւն ունէր արդեօք Դանիէլեան այբ-բենը հայերէն լեզուի համար, որը լրացրեց և յարմարեցրեց Մեսրոպը։ Առաջարկելով այդ հարցի հետ մանրամասնօրէն ծանօթանալ պ. Ի. Յարութիւնեանի «Հայոց գիրը» աշխատութիւնից, դասախօսը գտնում է, որ այդ մասին հետազօտութիւններն և՛ ապարդիւն էին, և՛ տարված սխալ ճանապարհով։ Նախորդ դասախօսութեան մէջ բացատրված էր, որ կռապաշտ հայերը, զուրկ ազգային գիտակցութիւնից, սակաւ կուլտուրական, ընկճված պարսկական ազդեցութեան տակ, չը պիտի ունենային գրեր, այլ գործ էին ածում այլ լեզուների տառեր, ինչպէս երևում է դրամներից, հին շինութիւններից և այլն։ Ընդհանուր սխալը Դանիէլեան հայ գրերի վերաբերմամբ նրանումն է, ըստ դասախօսի, որ նախ այդպէս դրանց անուանեց Վռամշապուհը։ Կայսրի ցուցմունքը չը պակվվեց ապրեջողութեամբ, չը նայած Մեսրոպի երեքամեայ աշխատութեան։ Երկրորդ սխալը կարող էր առաջանալ արմենական կամ ասրամեան (հայկական) և արամէական (սեմիտական լեզուի հիւսիսային ճիւղ) գոչումների շփոթելուց։ Դանիէլեան գրերը, անշուշտ, այլ լեզուի գրեր էին, ինչպէս և կարելի է եզրակացնել Խորենացու ակնարկից և այլ առարկութիւններից, որ բերաւ դասախօսը իրանից։ Մեսրոպը, դրանց հետ ծանօթանալով և նրանց անպէտքութիւնը հասկանալով, անձնատուր եղաւ գրեթէ երեքամեայ աշխատանքների՝ Եդեսիայում, Արմիդում և ապա Սամոսատում, յոյն գիտնական Հռոփանոսի մօտ և նրա հետ միասին։ Մի լեզուի այբ-բենը կազմել՝ չէ նշանակում մի երկու-երեք տասնեակ տառեր հնարել, մի գործ՝ որ չէ պահանջում տարիներով աշխատանք, և՛ս առաւել, որ, ինչպէս կապացուցվի, Մեսրոպը յետ չէր կանգնում այլ լեզուներից տառեր փոխառնելուց։ Տառերի գիւտը՝ ոչ գեղագիտական, այլ լեզուագիտական խնդիր է, որ պահանջում է խոր գիտութիւն լեզուի կազմի, նրա հնչիւնների, դրանց փոփոխութիւնների մասին. ամեն հնչիւնի յատկութիւնը անհրաժեշտ է ուսումնասիրել։ Մեսրոպը սկզբում չը գիտէր այդ բարդ հարցի բոլոր դժուարութիւնները։ Ահա նա ծանօթ խօսքերը վերլուծել է առանձին հնչիւնների, բայց հաստատ չէ, որ կան այլ երան անծանօթ հնչիւններ։ Նա գիտէ, որ հնչիւնները այլ կերպ են արտասանվում զանազան իրան ծանօթ բարբառներում։ Ո՞ր հնչիւնը համարել հիմնական, ազգային, ո՞րը՝ բարբառական։ Կարևորութիւն կայ ամեն հնչիւնի մասին նոր տառ ստեղծել, թէ՞ բաւականանալ տառերի միացնելուց կազմելով այդ հնչիւնի ձևը, ինչպէս նկատում է ծանօթ լեզուներում։ Ահա և հնչիւնների կերպարանափոխումները (օր. կատու—կատուի, յոյս—յուսալ, մարդ(թ)—մարդոյ(դ)։ Խնդիրներ և դարձեալ խնդիրներ։ Հետևել արդեօք սիրական կամ պեհլեվական ձևին՝ առանց ձայնաւորների, թէ՞ յունականին։ Բայց երկուսում էլ չէ՞ որ կան բացառութիւններ և այլն և այլն. հարցեր, որ նոյն իսկ մեր օրերին, երբ լեզուաբանական գիտութիւնն-

ը հասել են բարձր զարգացման, երբ կայ համեմատական լեզուաբանութեան անագին փորձը, այնքան էլ հեշտ չեն վճռելի նոյն իսկ գիտնականների համար։ Եւ այժմս հասկանալի է Մեսրոպի, մի հասարակ վանականի, գերբնական ջանքերը և մատուցած ծառայութիւնը... Ապա որքան միամիտ են հետազօտողների ենթադրութիւնները, թէ քանի տառ է գտել Մեսրոպը. մի հարց, որ թախծալից ծիծաղ պիտի ցոլացնէ հոգետանջ հնարողի երեսին... Նա աշխատել է այբ-բէնի շինուածքի վրա, իսկ նրան հարցնում են. «Որտեղից ես վերցրել քարը կամ քարփիչը՝ շինութեան համար»։

Երեք տարվայ աշխատանքներից յետոյ, լցված զանազան յոյզերով, տանջված վանականը՝ քնած թէ արթուն՝ տեսնում է երևոյթ։ Այդ երևոյթը շատ բնական է, չունի գերբնական հիմունք և բացատրելի է ֆիզիօլոգիական փորձերով։ Հնարողի համար այժմս պարզ է, որ պիտի հետևել յունական ալֆավիտին, գրելու ձևին, և նա անցնում է Հռոփանոսի քաղաքը՝ Սամոսատը և այս գիտնականի օգնութեամբ կազմում մեր այբ-բէնը։

Հասկանալի պատճառներով մեր պատմագրները շատ համեստ տեղ են տալիս մեծ դիտի գործում Հռոփանոսին, որի կատարածը ուզում է ճանաչել յարգելի դասախօսն ուսանցկացնել լսողների գիտակցութեան մէջ։

Դասախօսը վերջացրեց իր դիտողութիւնները մի նշանակալից փաստի ընդգծումով. Մեսրոպը ընդունեց ոչ սիրիական-սեմիտական ալֆավիտի բնաւորութիւնը, այլ յունական։ Եւ այդ տեսակէտից առանձին նշանակութիւն է ստանում Մ. Խորենացու բերած նամակները՝ գրված Թէոդոս Կրտսեր կայսրի և Անտիոքի պատրիարքի կողմից Սահակին, անգամ եթէ այդ նամակների կեղծութիւնը հաստատվի։

Դա սիրիասիրական և յունասիրական ուղղութիւնների (շկոլաների) հարցն է հայոց գրականութեան պատմութեան մէջ։

Այս ակամայից ճապաղ հաշիւը ներկայացնելով «Մշակի» ընթերցողներին, յուսանք, որ յարգելի դասախօսը իր ամբողջ կուրսը կը դարձնի ընդհանուրի սեփականութիւն՝ առանձին հրատարակութեամբ։

Ուրախալի է, որ դասախօսութիւնները գրաւում են բազմաթիւ հասարակութիւն։

Պ. Զ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԵՐԸ

Իշխան Տրուբէցկոյին անհանգստութիւն է պատճառում ռուսական համալսարանի վիճակը աւելի՝ քան ռուսական սահմանադրութեան վիճակը։

«Եթէ մենք կը կորցնենք մեր քաղաքական ազատութեան համեստ փշրանքները, դա, ի հարկէ, ազգային մեծ թշուառութիւն կը լինի, բայց դեռ էլի յոյս կը մնայ, որ դա միայն ժամանակաւոր կը լինի, որ վաղ թէ ուշ ռուսական կեանքը կը մշակէ կուլտուրայի ժամանակակից մակերևոյթին համապատասխանող հիմնարկութիւններ։ Ազատութեան վերականգման յոյսը կը ցամաքի միայն այն ժամանակ, երբ մենք կը կորցնենք հէնց ինքն կուլտուրան, երբ մենք կը վերադառնանք դէպի այն սկզբնական, վայրենի դրութիւնը, երբ մարդիկ արժանի են ոչ թէ կառավարելու, այլ միայն կառավարվելու։ Ամեն ինչ կորած է, եթէ մենք զրկվենք լուսաւորութիւնից և հանգցնենք մեր մէջ բանականութիւնը—ազատութեան աղբիւրը և արգարացումը։

Չէ կարելի ծածկել մեզանից, որ վտանգը մեծ է, այդպիսի տխուր վախճանը չէ դուրս գալիս հնարաւորութեան սահմաններից։ Համալսարանին, որպէս և սահմանադրութեանը, սպառնում է կորուստ թէ աջակողմից և թէ ձախակողմից։

Կարող է արդեօք գոյութիւն ունենալ համալսարանը, եթէ գին չէ դնում նրան ուսանող երիտասարդութիւնը։ Բայց ո՞վ է այդ ուսանող երիտասարդութիւնից գնահատում նրան։ Բացի աննշան մեծամասնութիւնից՝ մեր ուսանողներից որի՞ սրտին մօտ է համալսարանի գաղափարը, էութիւնը։ Արժէ՞ արդեօք խօսել այն անտարբեր մասսայի մասին, որը վատ է յաճախում դասախօսութիւններին և առաւելապէս ներկայանում է քննութիւններին թանշանները ստանալու համար, թոյլ է տալիս արմատական կուսակցութիւններին իրանց ուզածն անել համալսարանում և ի վերջոյ ստանում է դիպլօմը որպէս վկայութիւն լուսաւորութեան։ Համալսարանի վրա նայել, որպէս դիպլօմներ վաճառող խանութի վրա, կը նշանակէ հերքել նրա գաղափարը, և հէնց այդպիսի համալսարանը հերքողներից էր մինչև այժմ կազմվում մեր այդպէս անուանված «ակադեմիական» կուսակցութիւնների մեծամասնութիւնը։

Համալսարանը միշտ էր և կը լինի հոգևոր արիստոկրատիզմի թագաւորութիւն, այլապէս նա դադարում է գոյութիւն ունենալուց։

Այդ հոգևոր արիստոկրատիզմը ոչ միայն չէ հակասում դեմոկրատական սկզբունքներին, այլ ուղղակի բղխում է նրանցից, որովհետև նա է միայնակ համապատասխանում ժողովրդական բուն շահերին։ Ժողովրդական շահը պահանջում է, որ համալսարանի վրա ծախսված ժողովրդական դրամները ի զուր չը կորչեն։ Ժողովուրդը կրթված իրաւաբանների, բժիշկների և ուսուցիչների կարիք ունի։ Նրան հարկաւոր է համալսարանը, որպէս ուսում առնելու տեղ, և ոչ թէ արմատական միտինգների համար մի շինութիւն... Այդ ժողովրդական շահը ապահովվում է գիտութիւն ունեցող փոքրամասնութեան տիրապետութեամբ և ոչ թէ կիսակիրթ ամբոխի բարձրագոյն դպրոցներում։ Արմատական ուսանողութեան «պրօֆէսիօնալ կռիւը» ըստ էութեան հակադեմոկրատական և հակաժողովրդական է։

Այդ պատճառով ամեն մի ժողովրդական ներկայացուցչութիւն, թէկուզ նա լինի ամենադեմօկրատական, միշտ կասէ, որ իշխանութիւնը համալսարանում պէտք է պատկանի աշխատանքին և գիտութեանը և որ կիսակիրթների գործն է այնտեղ ոչ թէ կառավարել, այլ սովորել։

Այն, ինչ որ մեզ մօտ ընդունված է անուանել «բարձրագոյն դպրոցի դեմօկրատացում», նախ և առաջ ուղղապացիա է, և երկրորդ՝ կատարեալ աղաւաղումն դեմօկրատիայի։ Դա ուղղապացիա է, որովհետև ոչ ոք լիազօրութիւն չէ տուել ուսանողներին ասպարէզ գալ և իշխել համալսարանում ժողովրդի անունից։ Պրօֆէսօրների իշխանութիւնը հասկանալի է դառնում նրանց մասնագիտական պատրաստութեամբ, նրանց հանրօգուտ գիտութիւններով, նրանց ամբողջ կեանքի աշխատութեամբ, այն ինչ ուսանողների իշխանութիւնը կատարելապէս ոչինչ բանով չէ կարելի արդարացնել։ Դրա մէջն է պարունակվում և դեմօկրատիայի աղաւաղումը. պնդել թէ դեմօկրատիան պահանջում է գիտութեան և տգիտութեան հաւասարումը—նշանակում է ստեղծել մի վատթարագոյն պարօդիա, դարձնել նրան ամենավատ տեսակի օրսկուրանտիզմ»։

ԹՈՒՐՔ ԿԵԱՆՔԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

II

Ինչպէս յայտնի է, պարսիկներն ու պարսկահպատակ թուրքերը ունեն մի բարեգործական ընկերութիւն, որը նպատակ է դրել իրան՝ ուսում և գիտութիւն տարածել։

Այդ ընկերութիւնը բաց էր արել Բագուում մի դպրոց։ Նա բաց արեց իր առաջին ուսումնարանը և Թիֆլիսում։ Բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ սեպտեմբերի 11-ին, Վօրոնցօվսկի փողոցում։ Հանդէսին ներկայ էին բազմաթիւ հրաւիրեալներ, որոնց շարքում Անդրկովկասի շէյխ-ուլ-իսլամը, մուֆթին, պարսից և թիւրքաց հիւպատոսները, Անդրկովկասի ուսումնարանական հոգաբարձուն, մահմեդական, հայ, վրացի վաճառականներ և գործիչներ։

Հանդէսը բացվեց մուֆթիի աղօթքով։ Այնուհետև խօսեց շէյխ-ուլ-իսլամը և այն միտքն արծարծեց, որ դպրոցում անհրաժեշտ է, որ առաջին տարին ուսուցվի թուրքերէն լեզուն, յետոյ պարսկերէն ու ռուսերէն։ Խօսեց և Թիֆլիսի նախկին նահանգական դաշին՝ Մէլվա-զադէն։ Դրուատեց ուսման կարծիքն ու կարևորութիւնը։ Նա ասաց. «Մահմէդը արգելել է մի բան խնդրել, մուրալ ուրիշից, թէկուզ այդ բանը կենսական կարևորութիւն ունենայ. բայց մարգարէն ոչ միայն թոյլատրել, այլ հրամայել է ստանա լուսումը»։

Նախկին դաշնից յետոյ խօսք առաւ Ֆայիկ Նօման-զադէն, «Մօլլա-Նասրէդդինի» գլխաւոր աշխատակիցը։

Ֆայիկ էֆէնդին խօսեց մեծ աջողութեամբ և գործեց անագին տպաւորութիւն։ Նա ասաց.

«Ինչպէս ձեզ յայտնի է, մենք մինչև այժմ ապրել ենք խաւարում. բարձր, ամուր, մռայլ չորս պարիսպների մէջտեղ գտնվող խաւարում։ Մենք հեռուից, մեր վերևում տեսնում էինք արեգակի ճառագայթները, մենք լսում էինք մեր ականջին հասնող գողտրիկ, քաղցրալուր ձայներ։ Մենք ցանկանում էինք անցնել պարսպից, մտնել լոյս աշխարհը, գնալ դէպի լոյսը։ Բայց այդ մեզ չէր աջողվում։ Որովհետև նախ մենք չէինք իմանում թէ ինչպէս, ինչ միջոցներով կարելի է անցնել պարսպից, և յետոյ մեր զեկավարները, մեր առաջնորդները մեզ հալածում էին մեր այդ ցանկութեան համար, մեզ շատ վատ նկարագրում էին պարսպից դէն գտնվող լոյս աշխարհը։ Եւ սակայն, որքան մենք մնում էինք խաւարում, այնքան աւելի աճում էր լոյսը մեր վերևում, մեր շուրջը. ձայները սկսում էին աւելի ու աւելի մօտենալ, աւելի ու աւելի քաղցրահնչիւն ու հրապուրիչ դառնալ։ Դիւթված՝ մի կողմից արտաքին աշխարհի հրապոյրից, իսկ ճնշված՝ միւս կողմից մեր ներքին մռայլ խաւարից, մենք փորձում էինք մի ոստիւնով անցնել պարիսպը։ Բայց պարիսպը շատ էր բարձր. վերևում նրա կատարների վրա սպառնալից կանգնել էին սուլիները, իսկ ներքևում մեր ժողովրդի «հայրերը» շարունակում էին տեղալ մեր վրա իրանց բանադրանքները և արգելում մեզ՝ մտնել լուսաւոր աշխարհը։

«Վերջապէս մեզ աջողվեց իմանալ, թէ ինչպէս պէտք էր ազատվել այդ խաւարից։ Հարկաւոր էր ոչ թէ ոստնել բարձր պարսպից, այլ բանալ մի բացուածք այդ պարսպում։ Իսկ այդ աշխատանքը հնարաւոր էր միայն միութեամբ, բոլոր մեր բաղդակից ժողովուրդների գործակցութեամբ։

«Այս ուսումնարանը ահա՝ այն առաջին բացուածքն է, որ մեզ աջողվել է կատարել մռայլ պարսպում։ Եւ շնորհիւ այս տեսակ բացուածքների է, որ մենք պիտի կարողանանք ոչ միայն դուրս գալ մեր դարաւոր խաւարից, այլ և հիմնայատակ տապալել խաւարի պարիսպը։

«Այս դպրոցի բացումով՝ մենք առաջին քարը դնեցինք և՛ այն շէնքի, ուր գտնվում է ամենքի համար ցանկալի ազատութիւնը, եղբայրութիւնը, հաւասարութիւնը։

«Մենք այդ ազատութեան, այդ լուսաւորութեան ձգտում էինք ուրիշ միջոցներով՝ բռնի ոյժով, սրով։ Բայց պատմութիւնն ու փորձառութիւնը պերճախօս կերպով ապացուցեցին մեզ, որ սխալվում էինք։ Մենք կարող էինք այդ ազատութեան, եղբայրութեան հասնել միայն ուսումով, զարգացումով, ինքնագիտակցութեամբ, մանաւանդ մեր ու մեր հարևան ժողովուրդների, մեր եղբայրների իրաւունքների ճանաչումով։

Թափուղ անթիւ գործաւորներ իրենց սոված ընտանիքներով. առաւօտ մինչև երեկոյ փուռերու վրայ կը դիզուին հաց գնողները. հացը՝ աւելի ճիշդ է ասել՝ տաքցած խմորը փուռէն դուրս հանուելուն պէս, իրարու ձեռքէն կը խլեն։ Քաղաքապետարանին կողմէ հայ պաշտօնեայ մը անձնուիրաբար ամեն ջանք կը թափէ, որպէս զի փուռերն առատ հաց ունենան շաբաթուան, սակայն չի յաջողիր, որովհետև նախ՝ կարգ մը փռապաններ կը գողնան իրենց տրուած ցորենէն, աւելի գնով ծախելու համար, և երկրորդ, ինչպէս վերը յիշեցինք, գնողներն անթիւ են. Կուռուպաշ (2 ժամ), Սղկա (1½ ժամ), Շէզկ (1¼ ժամ), Վամզկեր (2 ժամ) և աւելի հեռու գիւղերէն կուգան փուռի հաց տանելու. մի քանի ալիւրցիներ անցեալ օր որը 3 և որը 4 նուկի ալիւր գնելով իրենց գիւղը տարին տունը թխելու համար։

Խուզարկութիւնները կը շարունակուին խստօրէն. նոր ծեփուած պատեր քակել, դէս ու դէն երկաթեայ շիշերով ծակծկել և այլն՝ հասարակ գործողութիւններ են. Այդ գեստանի մէջ խուզարկուած տունէ մը գտնուած էր երկու բէվոլվէր. տանտէրը իր երկու որդիներով ձերբակալուեցաւ. պղտիկը ազատ արձակուած է, միւսները կը մնան ցարդ. ուրիշ տունէ մը ձերբակալեցին ութն երիտասարդներ. ասոնք հոն հաւաքուած էին, ճամբու դնելու համար իրենց մէկ ընկերին, որ պիտի մեկնէր դէպի Պարսկաստան։

Սոյնօրինակ խուզարկութիւններ եղան և քաղաքամէջը. տունէ մը դրաւեցին երկու հրացան և դրամանենգութեան գործիներ. տան տէրը, 18—20 տարու երիտասարդ մը, փախած է. ձերբակալուած են տան մէջ գտնուող ուրիշ վարձակալ մը և տան տիրուհին։

Մի քանի ուրիշ խուզարկութիւններ ալ եղան. ոչինչ գտնուեցաւ, այնուամենայնիւ ձերբակալուածներ ու փախուստներ պատահեցան։

Խուզարկուները յաճախ իրենց ձեռք կուտենան գաղտնի իրերք թաքստոցների քարտէներ, որոնք անշուշտ գաղտնիքներին լաւատեղեակ մարդիկ ներկայացուցած պէտք է լինին։

Ամսոյս 26-ին Զիրքին-օղլու Կադրը խենչարով ծանր հարուած տուաց իր հովիւ Դրնաշէն գիւղացի Սահակին. վիրաւորին մարմինը փոխադրուեցաւ հայի մը տունը, վասն զի Վանի մէջ կանոնաւոր հիւանդանոց գոյութիւն չունի. բողոքականներն ունին քանի մը անկողիններով հիւանդանոց մը, այն ալ, ինչպէս ըսինք, թէ փոքր է և թէ արձակուրդն սկսեր է։

Սահակը անցեալ տարի, իր վարձուց փոխարէն, Կադրը աղային կը ստանայ 8 գառներ, որոնք մինչև այսօր կը մնային աղայի հօտին մէջ, վասն զի Սահակը հովիւ էր և միևնոյն ատեն կը խնամէր իր ութն գառները, որոնք այս տարի բաւական մեծցեր էին։ Միջադէպին օրը Սահակը կը խնդրէ իր աղայէն, որ արտօնէ գիւղ ղրկելու իրեն պատկանածները. Կադրը բոլորովին կը մերժէ և հովուին՝ «իմ իրաւունքը ինչ խղճով չես տար» խօսքին և պնդումներուն վրայ դայրացած՝ խենչարով կը հարուածէ հովուին և կը փախչի։ Կադրի ղրացիները կը տեղեկացնեն ոստիկանութեան, թէ Սահակը և իր եղբայրը Կադրի վրայ կը յարձակին ու խեղդելու փորձեր կանեն, իսկ Կադրը ինքնինքը պաշտպանելու համար է որ խենչարի դիմած է։

Վիրաւորին՝ մինչև իր բարեկամին տունը ընկերացող ոստիկանին երբ կը հարցուի, թէ «սա ինչ կը նշանակէ, ութն գառների համար ծառային սպաննել կը լինի՞»,—ոստիկանը կը պատասխանէ. «Թագաւորութիւն ուզելու դատն ալ կար»։

Կ. Պոլսէն հասնող հեռագիր մը կը հրամայէր՝ համիդիյէարնակ գիւղերի ներկայ տարուան աշարը (կառավարութեան տասնորդը, որ ութէն մէկը կառնուի) չը ծախել, բէդիֆնները (զինուորական ծառայութեան շրջանը լմնցուցած Ա. կարգի պահեստներ) և երկու ալայ (վեցն էշիրեթ միասին կը կազմեն երկու ալայ) համիդիյէները փութով զէնքի տակ առնել։ Հրամանները գործադրութեան դրուեցան, ամեն կողմ բէդիֆների կոչը ցրուեցաւ։

Այս պարագան մեծ ժատանջութիւն կը պատճառէ ժողովրդին, մանաւանդ որ կը լսուի, թէ Կարինէն 12 թնդանօթ և երկու վաշտ (թաբուր, 7—800 հոգի) զօրք պիտի դայ։

Կառավարական շրջանակների մէջ կը խօսուի, թէ Պարսկաստանի հետ ժամաւոր պատերազմի մը նախապատրաստութիւններ են։ Ժողովուրդը չուզեր համոզուիլ։ Ոմանք կը կարծեն, թէ արաբները ծանր հարուածներ հասցուցած են, այս պատճառաւ կառավարութիւնը պարտաւորուած է նորանոր ոյժեր հասցնել արաբներին զսպել կարենալու համար։ Առ հասարակ կը կարծուի, թէ հայ յեղափոխականներին բնաջինջ անելու նպատակաւ է։ Անշուշտ ասոր հետևանքը դարձեալ պիտի ծանրանայ ժողովրդեան վրայ։

Կուսակալ Ալի բէյը ամենէն աւելի սէր կը ցուցնէր վալի մուավինի (կուսակալի օգնական) Յովհաննէս Ֆէբիդ բէյի փոքր եղբայր Արմենակ էֆ.-ին։ Կը հաւատան, թէ մեն կերպով կը ջանար կուսակալին կամքը կատարել, լինէր դա բարի թէ չար, բարոյական թէ անբարոյական։

Երէկ ժամը 5-ի մօտերը տերօրի ենթարկուեցաւ յիշեալ էֆէնդին. անմիջապէս մեռած էր բէվոլվերի երեք հարուածներով։ Տէրօրիստը փախեր է։

Այս սպանութեան պատճառաւ՝ ամբողջ ազգաբնակութիւնը նորէն ահ ու սարսափի մատնուեցաւ, մօտ տասնեակ մը տուներ խուզարկուեցան։ Ոչինչ չգտնուեցաւ տուներէն։ Ասոր ի վրէժ ձերբակալուեցան քանի մը տանտիրուհիներ ու փողոցներէն անցնող երիտասարդներ և չափահասներ։ Կանայք ի վերջոյ ազատ արձակուեցան. տղամարդիկ կը մնան ցարդ։

Արմենակ էֆ.-ի մարմինը, այսօր (դշ.) թաղուեցաւ ս. Յակոբ եկեղեցւոյ գերեզմանոցին մէջ. թաղման հանդէսին կը նախագահէր Ներսէս վարդապետը. հանգուցեալին եղբայրը հիւանդ է ութն օրէ ի վեր, կամ ըստ ոմանց այդպէս կը կեղծէ։

Ցեղւոյս առաջնորդը առողջացած և իր պաշտօնատեղին եկած է. խիստ ծանր է երկրին և հետևաբար տեղապահ հայրս-սուրբին ալ կացութիւնը։

Թարուռ-աղասը Հիւսնի էֆ. կուսակալի հրամանաւ տեղէս մեկնեցաւ։ Կը կարծուի, որ պաշտօնավայրը պիտի փոխադրուն Բայազիտ։

Կը պատմուի, թէ Վարագ լեռան վրայ սպաննուող Շիւքրի բէյի կինը երբ կը լսէ իր երկան սպաննուիլը հայ ֆէդայիներից՝ իր տան մէջ մորթել կուտայ հայ ծառային։

Մինչև այս բօղէին ահա այս է իրաց վիճակը. բայց ո՞վ կարող է ասել, թէ կէս ժամ յետոյ ինչ կը լինի։ Մենք ինչ նոր, սարսափելի անակնկալների առաջ որ գտնուինք, «Մշակի» ընթերցողներին կը խոստանանք յաջորդաբար իրազեկ կացուցանել, եթէ զմեզ շրջապատող հանգամանքները թոյլատրեն։

Ախպէրանց-Արիւն

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐԲԻԱՅԻՑ

(Շարունակութիւն)

VIII

Վան, 16 յունիսի, շաբաթ երեկոյ

Է՜հ, մեր կեանքը մի օրով էլ երկարեցաւ. այսօր բաղդատաբար աւելի խաղաղ անցաւ. երէկուայ կէս անխոով վիճակը լաւ ազդեցութիւն ունեցաւ. շուկան մեծ մասամբ բաց էր. տեղ-տեղ էլ առուտուր եղաւ. կը յուսացուի, որ խաղաղութիւնը կամաց-կամաց պիտի վերահաստատուի. թուրքաց մզկիթներ ու նշանաւորների տուներ ձգուած են թուրքերէն յայտարարութիւններ. անոնց նպատակն եղած է ծանօթացնել թուրքերին ներկայ ձգտեալ վիճակից առաջացած աղէտները, որ կը ծանրանան թէ թուրք և թէ հայ ազգաբնակութեանց վրա անխտիր. կառավարական ճնշումներն ու մեքենայութիւններն են որ ծնունդ կուտան սոյնօրինակ չարիքներու և այլն։ Սակայն պէտք է խորապէս համոզուիլ, թէ այս տեսակ գրուածքները չեն կարող ազդել վանեցի ֆանատիկ և խպտա տարկացած թուրք ժողովրդի վրայ. յաճախ կրկնուելով գուցէ կարող լինին մեղմացնել միայն՝ հայը պատռտելու գազանային բնաւորութիւնը, բայց բնաջինջ անել՝ երբէք։

Կառավարութիւնը ոչ մի յայտնի ուղղութիւն չի ցուցադրեր. համոզուած ենք, թէ նա այժմ բնաւ չի ցանկանար ընդհանուր կոտորած յառաջ բերել. իսկ թէ կարող է այդ ցանկութիւնը փոխուիլ, շատ հասկնալի է, երբ մանաւանդ խուզարկութեան կամ այլ պատճառաւ հայ յեղափոխականների հետ կռուի բռնուի և մի քանի Շիւքրիներ ու ոստիկաններ էլ երթան «նահատակ» լինելու, ինչպէս իրենք կասեն։

Թուրք կառավարութիւնը, սակայն, բնաւ չի ցանկանար, որ հայ-թուրք թշնամական ոգին մարի կամ մարելու աստիճանին մեղմանայ. որպէսզի թուրքը չկարողանայ խորհիլ Երզրումի և Բաղէշի պատահարների մասին ու ինքն էլ ըմբոստանալու փորձեր չանի, որովհետև այդպիսի փորձերն են, որ աւելի սերտ կերպով պիտի ամրացնեն հայ-թուրքական համերաշխութիւնը։

IX

Երկուշաբթի, 18 յունիսի

Իրերու կացութիւնը մեծ փոփոխութիւն չունեցաւ։ Ամենէն աւելի՝ ամբողջ ազգաբնակութիւնը նորէն ահ ու սարսափի մատնուեցաւ, մօտ տասնեակ մը տուներ խուզարկուեցան։ Ոչինչ չգտնուեցաւ տուներէն։ Ասոր ի վրէժ ձերբակալուեցան քանի մը տանտիրուհիներ ու փողոցներէն անցնող երիտասարդներ և չափահասներ։ Կանայք ի վերջոյ ազատ արձակուեցան. տղամարդիկ կը մնան ցարդ։

Արմենակ էֆ.-ի մարմինը, այսօր (դշ.) թաղուեցաւ ս. Յակոբ եկեղեցւոյ գերեզմանոցին մէջ. թաղման հանդէսին կը նախագահէր Ներսէս վարդապետը. հանգուցեալին եղբայրը հիւանդ է ութն օրէ ի վեր, կամ ըստ ոմանց այդպէս կը կեղծէ։

Ցեղւոյս առաջնորդը առողջացած և իր պաշտօնատեղին եկած է. խիստ ծանր է երկրին և հետևաբար տեղապահ հայրս-սուրբին ալ կացութիւնը։

Թարուռ-աղասը Հիւսնի էֆ. կուսակալի հրամանաւ տեղէս մեկնեցաւ։ Կը կարծուի, որ պաշտօնավայրը պիտի փոխադրուն Բայազիտ։

Կը պատմուի, թէ Վարագ լեռան վրայ սպաննուող Շիւքրի բէյի կինը երբ կը լսէ իր երկան սպաննուիլը հայ ֆէդայիներից՝ իր տան մէջ մորթել կուտայ հայ ծառային։

Մինչև այս բօղէին ահա այս է իրաց վիճակը. բայց ո՞վ կարող է ասել, թէ կէս ժամ յետոյ ինչ կը լինի։ Մենք ինչ նոր, սարսափելի անակնկալների առաջ որ գտնուինք, «Մշակի» ընթերցողներին կը խոստանանք յաջորդաբար իրազեկ կացուցանել, եթէ զմեզ շրջապատող հանգամանքները թոյլատրեն։

Ախպէրանց-Արիւն

*) Էշէմ բէյը կուսակալ Թահիր փաշայի քրոջ որդին է, իսպառ անզգաստ. աւելի ծանօթացնելու համար պէտք է ասեմ, որ թուրքերէն տառեր չճանչցող մի վերնական մարդ է, որ չափուշութենէ բարձրանալով հասաւ ալայ-բէյի (միր-ի-ալայ) պաշտօնին՝ յեղափոխական Վարդգէսը ձերբակալելուն համար։

Մի քանի տարվայ աշխատանքներից յետոյ, լցված զանազան յոյզերով, տանջված վանականը՝ քնած թէ արթուն՝ տեսնում է երևոյթ։ Այդ երևոյթը շատ բնական է, չունի գերբնական հիմունք և բացատրելի է ֆիզիօլոգիական փորձերով։ Հնարողի համար այժմս պարզ է, որ պիտի հետևել յունական ալֆավիտին, գրելու ձևին, և նա անցնում է Հռոփանոսի քաղաքը՝ Սամոսատը և այս գիտնականի օգնութեամբ կազմում մեր այբ-բէնը։

Հասկանալի պատճառներով մեր պատմագրները շատ համեստ տեղ են տալիս մեծ դիտի գործում Հռոփանոսին, որի կատարածը ուզում է ճանաչել յարգելի դասախօսն ուսանցկացնել լսողների գիտակցութեան մէջ։

Դասախօսը վերջացրեց իր դիտողութիւնները մի նշանակալից փաստի ընդգծումով. Մեսրոպը ընդունեց ոչ սիրիական-սեմիտական ալֆավիտի բնաւորութիւնը, այլ յունական։ Եւ այդ տեսակէտից առանձին նշանակութիւն է ստանում Մ. Խորենացու բերած նամակները՝ գրված Թէոդոս Կրտսեր կայսրի և Անտիոքի պատրիարքի կողմից Սահակին, անգամ եթէ այդ նամակների կեղծութիւնը հաստատվի։

Դա սիրիասիրական և յունասիրական ուղղութիւնների (շկոլաների) հարցն է հայոց գրականութեան պատմութեան մէջ։

Այս ակամայից ճապաղ հաշիւը ներկայացնելով «Մշակի» ընթերցողներին, յուսանք, որ յարգելի դասախօսը իր ամբողջ կուրսը կը դարձնի ընդհանուրի սեփականութիւն՝ առանձին հրատարակութեամբ։

Ուրախալի է, որ դասախօսութիւնները գրաւում են բազմաթիւ հասարակութիւն։

Պ. Զ.

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԵՐԸ

Իշխան Տրուբէցկոյին անհանգստութիւն է պատճառում ռուսական համալսարանի վիճակը աւելի՝ քան ռուսական սահմանադրութեան վիճակը։

«Եթէ մենք կը կորցնենք մեր քաղաքական ազատութեան համեստ փշրանքները, դա, ի հարկէ, ազգային մեծ թշուառութիւն կը լինի, բայց դեռ էլի յոյս կը մնայ, որ դա միայն ժամանակաւոր կը լինի, որ վաղ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԹԻՒՐԲԻԱՅԻՑ

(Շարունակութիւն)

VIII

Վան, 16 յունիսի, շաբաթ երեկոյ

Է՜հ, մեր կեանքը մի օրով էլ երկարեցաւ. այսօր բաղդատաբար աւելի խաղաղ անցաւ. երէկուայ կէս անխոով վիճակը լաւ ազդեցութիւն ունեցաւ. շուկան մեծ մասամբ բաց էր. տեղ-տեղ էլ առուտուր եղաւ. կը յուսացուի, որ խաղաղութիւնը կամաց-կամաց պիտի վերահաստատուի. թուրքաց մզկիթներ ու նշանաւորների տուներ ձգուած են թուրքերէն յայտարարութիւններ. անոնց նպատակն եղած է ծանօթացնել թուրքերին ներկայ ձգտեալ վիճակից առաջացած աղէտները, որ կը ծանրանան թէ թուրք և թէ հայ ազգաբնակութեանց վրա անխտիր. կառավարական ճնշումներն ու մեքենայութիւններն են որ ծնունդ կուտան սոյնօրինակ չարիքներու և այլն։ Սակայն պէտք է խորապէս համոզուիլ, թէ այս տեսակ գրուածքները չեն կարող ազդել վանեցի ֆանատիկ և խպտա տարկացած թուրք ժողովրդի վրայ. յաճախ կրկնուելով գուցէ կարող լինին մեղմացնել միայն՝ հայը պատռտելու գազանային բնաւորութիւնը, բայց բնաջինջ անել՝ երբէք։

Կառավարութիւնը ոչ մի յայտնի ուղղութիւն չի ցուցադրեր. համոզուած ենք, թէ նա այժմ բնաւ չի ցանկանար ընդհանուր կոտորած յառաջ բերել. իսկ թէ կարող է այդ ցանկութիւնը փոխուիլ, շատ հասկնալի է, երբ մանաւանդ խուզարկութեան կամ այլ պատճառաւ հայ յեղափոխականների հետ կռուի բռնուի և մի քանի Շիւքրիներ ու ոստիկաններ էլ երթան «նահատակ» լինելու, ինչպէս իրենք կասեն։

Թուրք կառավարութիւնը, սակայն, բնաւ չի ցանկանար, որ հայ-թուրք թշնամական ոգին մարի կամ մարելու աստիճանին մեղմանայ. որպէսզի թուրքը չկարողանայ խորհիլ Երզրումի և Բաղէշի պատահարների մասին ու ինքն էլ ըմբոստանալու փորձեր չանի, որովհետև այդպիսի փորձերն են, որ աւելի սերտ կերպով պիտի ամրացնեն հայ-թուրքական համերաշխութիւնը։

IX

Երկուշաբթի, 18 յունիսի

Իրերու կացութիւնը մեծ փոփոխութիւն

...սկսվում է յունիսի 3-ի ակտը գնահատեան ենթարկելով։ Մատնանշելով նրա «հարժեշտութիւնը» դեկլարացիայի հեղինակները բուռն զայրոյթով յարձակվում են խակոդմեան կուսակցութիւնների վրա, մանաւանդ կադետների վրա, աշխատելով Դումայի արձակումների պատասխանատուութիւնը ձգել նրանց վրա։ Ներկայ պատմական մօմենտը ընորոշելիս դեկլարացիան մատնանշում է այն վտանգը, որ սպառնում է «սահմանադրութեանը» յեղափոխականների և այլացեղ կուսակցութիւնների կողմից։ Հոկտեմբերեանները վճռականապէս հակառակ են մասնաւոր սեփականատէրերի հողերը խլելուն։

◆ Մայրաքաղաքի լրագիրները մօտ ժամանակներս հաղորդել էին, որ Սիբիրի այլացեղ ազգաբնակութեան կողմից յատուկ պատգամաւորութիւն է գալիս խնդրելու, որպէսզի իրանց վերադարձնեն յունիսի 3-ի օրէնքի հիման վրա շնորհված ընտրողական իրաւունքները։ Այժմ «Русь» լրագիրը հաղորդում է, որ պատգամաւորութեանը չի թոյլատրվի Պետերբուրգ մտնել։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը հեռագրով կարգադրել է Տօբոլի, Տոմսկի և Եակուտսկի նահանգապետներին յայտնելու պատգամաւորութեան մէջ մտնող անդամներին, որ նրանք Պետերբուրգում ընդունելութիւն չեն գտնի։ Դա պատճառաբանվում է նրանով, որ միջնորդութիւնը ապօրէն է, որովհետև հակասում է յունիսի 3-ի օրէնքին։ Հաղորդում են, որ հեռագիրները ստացել են նահանգապետներն այն ժամանակ, երբ պատգամաւորութիւնը արդէն Տոմսկումն է եղել, Պետերբուրգի ճանապարհին։

◆ «Рѣчь» լրագիրը հաղորդում է, որ Մոսկվայի հոկտեմբերեանները որոշել են քաղաքային առաջին կուրիայում դնել Ա. Ի. Գուչկովի և Ֆ. Ն. Պլեվակոյի թեկնածութիւնը Պետական Դումայի անդամութեան համար։ Ռուս ժողովրդի դաշնակցութիւնը դրել է կոմս Շերեմետիեվի և իշ. Շչերբատովի թեկնածութիւնը։ Ժողովրդական-ազատութեան կուսակցութիւնը որոշել է Պետերբուրգի քաղաքային ընտրութիւնների առաջին կուրիայում չը դնել սեփական թեկնածուներ, իսկ ընտրութիւնների ժամանակ պաշտպանել Մ. Մ. Մասսիլեվիչի և գնդ.-լեյտ. Դ. Ի. Սուբբոտիչի թեկնածութիւնը։ Երրորդ թեկնածուի ընտրութիւնը առայժմ յետաձգված է։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Լեհական առաջադիմական կուսակցութիւնը յայտնեց, որ նա հրաժարվում է մասնակցելու ընտրողական կենտրոնացման (концентрація), որովհետև ժողովրդական-դեմոկրատական կուսակցութիւնը դրականապէս մերժեց Պետական Դումայում առաջնակարգ դերը յանձնել լեհական կլօին։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ

◆ Երկուշաբթի, սեպտեմբերի 17-ին, Դեսիմօնօվկի հրապարակում, մօլօկանների դպրոցի շինութեան մէջ, պ. Մաղայէվի նախագահութեամբ կայացաւ մօլօկան և բապտիստ ընտրողների նախընտրական ժողովը։ Ժողովին ներկայ էին նաև ռուս ընտրողների դաշնակցութեան և հայրենասիրական ընկերութեան ներկայացուցիչները։ Աղանդաւորների ներկայացուցիչները համակարծիք են անկախ գործելուն կամ ռուս առաջադիմականների հետ միասին և վճռեցին պատուիրակութեան համար թեկնածու մատնանշել 6 մօլօկանների, չորս ուղղափառների և մէկ գերմանացու։ Վերջում վիճաբանութիւնները ընդունեցին սուր բնաւորութիւն, և ժողովը փակվեց։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը ընտրողներին բաժանելու համար ուղարկել է 3-րդ քաղաքամասի համար 918 ծանուցագիր, 4-րդի համար՝ 1447, 5-րդի համար 2975, 9-դի՝ 3437, 10-րդի համար 4709, 2-րդի՝ 951 և 1-ինի համար 2866։

◆ Սեպտեմբերի 15-ին Բօրչալուի գաւառում տեղի չեն ունեցել մանր հողատէրերի լիազօրների ընտրութիւնները ընտրողների բացակայութեան պատճառով։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Սակսոնիայի պրինցի պատուին սեպտեմբերի 17-ին Փոխարքայի պալատում ճաշ տրվեց, որին հրաւիրված էին Փոխարքայի օգնականները, նրա խորհրդի անդամները և մի քանի ուրիշ անձինք։

◆ Նահանգական վարչութիւնը այս շաբաթ քննելու է քաղաքային դումայի նոր քառամեակի համար ընտրված ձայնաւորների գործը։

◆ Ամբողջ Բարթալինայում ցորենը սարսափելի կերպով թանգացել է։ Իւրաքանչիւր «կօղան» ծախվում է մօտ 7 ռուբլի։

◆ Թիֆլիսի ռօնէլի երկու կողմից առայժմ փորված է 20 սաժէն։ Աշխատանքները շատ դանդաղ են ընթանում, որովհետև հնարաւորութիւն չը կայ բանւորների թիւը մեծացնել։

◆ Սեպտեմբերի 17-ին Սազուրամօ գիւղում սպանված Ի. Գ. Ճավճավաձէի տան մէջ, Դուշէթի գաւառական վարչութեան կարգադրութեամբ, ձերբակալված է սպանութեան մէջ կասկածվող՝ բանաստեղծի կալուածների կառավարիչ Դմիտրի Զաշին։ Մինչև օրս այդ գործի վերաբերութեամբ ձերբակալել են յիշեալ Զաշին, իշխանի սպասաւորներից Գիգօլի Մօձգվիբիշվիլուն և կառապան Թէդօ Լաբաուրիին։ Առաջին երկուսը գտնվում են Դուշէթի գաւառական բանտում, իսկ վերջինը Մետէխի բանտում։

◆ Սեպտեմբերի 15-ին դումայի դահլիճում կայացաւ Թիֆլիսի հացթուխների ժողովը, որին ներկայ էին նաև քաղաքային ինքնավարութեան և բանւորների ներկայացուցիչները։ Ժողովը պէտք է քննէր հացի թանգանալու խնդիրը։ Հացթուխները այդ հանգամանքը բացատրեցին նրանով, որ Ռուսաստանում ալիւրի գինը բարձրացրել են։ Ուստի հացթուխները պահանջում են աւելացնել՝ 2-րդ տեսակի հացի գինը ֆունտը $5^1/_2$ կ., իսկ երրորդ տեսակինը՝ 5 կ.։ Քաղաքային վարչութիւնը որոշել է 5 կ. երկրորդ տեսակի և $4^1/_2$ կ. երրորդ տեսակի համար։ Հարցի վերջնական լուծումը յանձնարարվել է քաղաքային վարչութեան։

◆ «Каспій» լրագիրը հաղորդում է, որ կովկասեան զինուորական նահանգական դատարանի ժամանակաւոր սեսսիան Բագումի սեպտեմբերի 24-ի բաց նիստում քննելու է Բագուի նախկին նահանգապետ իշ. Նակաշիձէի սպանութեան գործը։ Մեղադրվողներին պաշտպանելու է փաստաբան Բ. Լ. Բայկովը։

◆ Սեպտեմբերի 18-ին Անչիխատի եկեղեցու աւագ քահանայ Պօլիէկտ Կարբէլովը յայտնել է 5-րդ քաղաքամասի ոստիկանատան պրիստաւին, որ սեպտեմբերի 15-ին նրա բնակարանի պատշգամբն է մտնում նրան անյայտ մի երիտասարդ Անտոն անունով, որը երկու շաբաթ առաջ ներկայացրել էր 1000 ռուբլու պահանջագիր. փող չունենալով Կարբէլովը մերժում է Անտոնին, բայց այս անգամ Անտոնը կըրկին սկսում է պահանջել, սպառնալով սպանութեամբ, իսկ յետոյ սկսում է հայհոյել քահանայական կոչումը, հաւատը և Քրիստոսին։ Չը ստանալով փող այս անգամ էլ, Անտոնը հեռանում է։ Ոստիկանութեանը աջողվում է որոնել և ձերբակալել շանտաժիստին։ Նրա անունն է Անտոն Գուգուլիա։

◆ Ինչպէս լսել է «Зак.» լրագիրը, միջնորդութիւն է յարուցված հրատարակելու Թիֆլիսում վրացերէն լեզուով երաժշտական ամսաթերթ։

◆ Երէկ, սեպտեմբերի 19-ին, կայացաւ Չիգրաշէնի դպրոցի հանդիսաւոր բացումը։ Նախ և առաջ հոգեհանգիստ կատարվեց դպրոցի բարերարներ ա. Կիրեակեանի և Տիգրան Գիւլնազարեանի յիշատակին, որից յետոյ տեղի ունեցաւ մաղթանք։ Մաղթանքից յետոյ առաջինը ճառ խօսեց հոգաբարձու Տէր-Մինասեանը, որը յայտնեց, որ նախկին երեք բաժանմունքի հետ դպրոցը ունենալու է չորրորդ բաժանմունք ևս։ Նախկին խարխուլ շինութեան փոխարէն այժմ դպրոցը ունի վերանորոգված գեղեցիկ բնակարան։ Վերջում Տէր-Մինասեան յորդոր կարդաց աշակերտների և աշակերտուհիների ծնողներին նպաստել դրամական օժանդակութեամբ՝ կատարած խոշոր ծախքերը ծածկելու համար։ Ապա խօսեց ուսուցիչ Բաբայեան։ Հանդէսին ներկայ էր խուռն բազմութիւն. տպաւորութիւնը լաւ էր։

◆ Սեպտեմբերի 18-ին Թիֆլիսի առաջին արական գիմնազիայի շինութեան մէջ տեղի ունեցաւ երեխաների խնամատար ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։ Քննվեց և հաստատվեց ընկերութեան 1906 թ. գործունէութեան հաշիւը և 1907 թ. նախահաշիւը։ Ապա կայացան վարչութեան նախագահուհու և անդամների ընտրութիւնները։ Նախագահ ընտրվեց գեներալ Շատիլովի կինը, վարչութեան անդամներ՝ Թումանովա, Աբրօսիմօվա և Սունդուկեան։ Տիկին Աբրօսիմօվան, որ Վելիկօկնեաժսկի փողոցում գտնվող իր տունը նուիրել է ընկերութեանը, միաձայն ընտրվեց պատուաւոր անդամ։

◆ Դիւղացի Նագօրնին միջնորդել է թոյլատրելու իրան աւտօմօբիլների հաղորդակցութիւն հաստատել Թիֆլիսի և Վլադիկավկազի միջև ռազմավիրական ճանապարհով։

◆ Տեղերում, զինուորական դատարաններին վերաբերող գործերը քննելու համար, Փոխարքան ժամանակաւոր զինուորական դատարաններ է հաստատել հոկտեմբերի 20-ից Եկատերինօդարում, իսկ յետոյ Բաթումում և Քութայիսում գեն.-մայոր Ռուլիցկու նախագահութեամբ։

◆ Գանձակից գրում են, որ վերջին օրերը մի շարք խուզարկութիւններ են կատարվում քաղաքում. ի միջի այլոց խուզարկել են ս. Գէորգ եկեղեցին. ոչինչ չեն գտել։ Խուզարկել են նաև «Золотой Якорь» և «Эльдорадо» այգիները։ Վերջինը ադմինիստրացիայի հրամանով փակել են։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սեպտեմբերի 18-ի ցերեկվայ 2 և կէս ժամին Պարֆենտիա Գրիշչենկոն, ցանկանալով իջնել էլեքտրաքարշի վագոնից Երևանեան հրապարակում, անզգուշաբար վայր է ընկել և մի քանի ջարդուածքներ է ստացել։ Գրիշչենկոն ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոց։

—

Սեպտեմբերի 18-ին Ալէքսէեվսկայա փողոցով անցնող Ն. Լավրովի վրա յարձակվել են 2 անյայտ չարագործներ տարեանկներով զինված և մահվան սպառնալիքով խլել են գրպանից 400 ռուբլի ու անյայտացել են։

—

Սեպտեմբերի 18-ին ոստիկանութիւնը ձերբակալել է Տէր-Միքայէլեանի սպանութեան մէջ մասնակցող 4-րդ յանցաւոր Արիստակէս Պետրոսեանցին։

—

Սեպտեմբերի 17-ին Պեսկովսկայա փողոցում բնակվող Ինժ. Զահնազարեանի բնակարանից գողացել են 300 ռուբլի արժողութեամբ մի գորգ։

—

Սեպտեմբերի լոյս 18-ի գիշերը տեխնիկ Մարօեանովսկին (28 տարեկան) հարբած ատն վերադառնալով անզգուշաբար ջրի փոխարէն կարբոլեան թթուա է խմել և թունաւորվել։ Մարօեանովսկին ուղարկվել է Միքայէլեան հիւանդանոց և մի քանի ժամից յետոյ վախճանվել է։

—

Ծղնէթսկայա փողոցում բնակվող քաղաքային առևտրա-տնտեսական մասնի կառավարիչ Նեշաեվի տունը խուզարկել են և գտել են անլեգալ նախընտրական գրուածքներ։ Նեշաեվին բանտարկել են։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

◆ «Рѣчь» լրագիրն արժանահաւատ աղբիւրից հաղորդում է, որ բարձր շրջանակներում նորից զօրեղանում է ռուս ժողովրդի դաշնակցութեան ազդեցութիւնը։ Միաժամանակ նկատվում է թշնամական վերաբերմունք դէպի հրէաները։ Ընդհանուր գործերի դեպարտամենտում վերսկված են հրէական հարցի քննութեան վերաբերեալ աշխատանքները։

◆ Պետերբուրգի համալսարանի վարչութիւնը սեպտեմբերի 8-ին հեռագրով խնդրել է ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան, թոյլ տալ ընդունելու իրաւաբանական և արևելեան բաժինները ընդունված չափից դուրս 332 հրէաներ։

◆ Պօստ-հեռագրական վարչութիւնը, «Товарищъ» լրագրի ասելով, առաջարկել է պօստ-հեռագրական խնայողական դրամարկղերին, թիւրիմացութիւններից խուսափելու համար, նախազգուշացնել այն անձանց, որոնք ուզում են իրանց փոքրահասակ և անչափահաս ազգականների կամ կողմնակի մարդկանց անունով դրամ մտցնել, որ այդպիսի գումարները կարող են վերադարձվել միայն այդ չափահասներին իրանց չափահաս դառնալուց յետոյ։ Իսկ այդ ժամանակամիջոցից առաջ ստանալ կարելի է միայն խնամակալական հաստատութիւնների պահանջմամբ։

◆ Պետերբուրգում մօտ ժամանակներս բացվելու է հրէական ազգային կլուբ։ Այդ հասարակական գործին, «Тов.»-ի ասելով, ձեռնարկում է հրէական ժողովրդական խմբակի բաժանմունքը։ Այդ կլուբի մուտքը բաց կը լինի ոչ միայն խմբակի անդամների առաջ, այլ և այն բոլոր անձանց առաջ, որոնք հետաքրքրվում են հրէական հարցով։

◆ «Ст. Ут.» լրագրի ասելով, բանտային գլխաւոր վարչութիւնը ներքին գործերի մինիստրութեան միջոցով ներկայացրել է մինիստրական խորհրդին մի գրութիւն, որով խնդրում է Լեհական Թագաւորութեան մէջ մի քանի նոր բանտեր շինել։

Այդ հարցը քննվելու է մինիստրական խորհրդի մէջ մօտ օրերս։

◆ «Рус. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ հողային սեփականատէրերի միութեան յարուցած խնդիրը, ջարդերի ղէմ ի հաշիւ կառավարութեան ապահովագրութիւն մըցնելու համար, մերժված է։

◆ Առևտրի և արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների ժողովների խորհուրդը, «Рѣчь» լրագրի ասելով, դիմել է առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրին՝ խնդրելով շուտափոյթ հրատարակել մի յատուկ օրէնք մանաւոր ձեռնարկութիւնների մէջ տեղի ունեցող գործադուլների մասին։ Խնդիրքի մէջ այն միտքն է յայտնվում, որ արդիւնաբերողները տուժում են ոչ այնքան գործադուլի փաստից, որքան նրա անկազմակերպված և անկարգ վիճակից։ Խորհուրդը խնդրել է նաև վերաքննել ու փոփոխութեան ենթարկել ընկերութիւնների և միութիւնների վերաբերեալ հրատարակված մարտի 4-ի կանոնները՝ վերապահելով պրօֆեսիոնալ միութիւններին ընդարձակ իրաւունքներ և ազատութիւններ։

◆ Երկրագործութեան մինիստրութեան գլխաւոր վարչութեան մէջ, «Тов» լրագրի ասելով, ներկայումս մշակվում է չափահաս գիւղացիների համար գիւղատնտեսական դպրոցների և ժամանակաւոր դասընթացների մի ամփոփ ծրագիր։ Դպրոցների ցանցերը կը տարածվեն գլխաւորապէս Եւրոպական Ռուսաստանի կենտրոնական նահանգներում։ Մտադրութիւն կայ բանալ ժողովրդական տարրական դպրոցներին կից լրացուցիչ դասարաններ ևս։ Գիւղատնտեսական դպրոցներում կընդունվեն տարրական դպրոցը աւարտողները։ Իւրաքանչիւր նահանգում բացվելու են գիւղատնտեսական ժամանակաւոր դասընթացներ չափահասների համար. թէօրետիքական գիտելիքներից բացի սովորողները կուսումնասիրեն գիւղատնտեսութիւնը փորձնականապէս։

◆ Վարշավայի մի քանի մասնաւոր դպրոցների բարձր դասարանների աշակերտները, «Тов.» լրագրի ասելով, որոշել են այլ ևս չառնել գրքեր տեղական երկու գրախանութներում, որոնք տարածում են պրօնօգրաֆիական հրատարակութիւններ։

ՄԱՄՈՒԼ

Ռուսաց հասարակութեան մեծամասնութեան մէջ այն կարծիքն է տիրում, թէ երրորդ Դումայի մեծամասնութիւնը բաղկացած պէտք է լինի ըէակցիոնէրներից, ուստի օպոզիցիայի դերը պէտք է լինի ոչ այնքան դրական ստեղծագործութիւն, որքան կուռ մղել ըէակցիայի դէմ։ Եւ որպէս զի ըէակցիոնէրները չը կարողանան գերակշիռ դեր ունենալ, շատերը խորհուրդ են տալիս առաջադիմական խաւերին, որոնք չեն պատկանում ծայրայեղ կուսակցութիւններին, այնու ամենայնիւ ձայն տալ էս-դէկների և էս-էրների և ոչ կադէտների։

Այս կարծիքների առիթով, յայտնի կադետական գործիչ Կիզեվետտերը «Рус. Вѣд.» լրագրի մէջ ասում է, թէ առաջին՝ վաղաժամ է ենթադրել ըէակցիոնէրների յաղթութիւնը երրորդ Դումայում. երկրորդ՝ եթէ երրորդ Դուման բաղկացած լինի նոյնիսկ սև-հարիւրեակային—հոկտեմբերեան մեծամասնութեամբ, այդ դէպքում օպոզիցիայի դերը, անկասկած, պէտք է կայանայ հակաժողովրդական դաւադրութիւնների անխընայ մերկացման մէջ։ Եւ այդ մերկացողական գործի իրականացումը ահագին նշանակութիւն կը ստանայ մեր քաղաքական դաստիարակութեան պատմութեան մէջ։ Այդ տեսակէտով, այն է, որպէսզի կարելի լինի անխնայ և տոկուն կռիւ մղել ըէակցիոնական մեծամասնութեան դէմ Դումայում, ծայրայեղ ձախակողմեան տարրերի—էս-դէկների և էս-էրների ներկայութիւնը Դումայում աւելի ՇԱՏ կը բերէ գործին, քան օգուտ, որովհետև ծայրայեղ տարրերի գերակշռութիւնը ապագայ Դումայի ընդդիմադիր փոքրամասնութեան մէջ—եթէ մեծամասնութիւնը բաղկացած լինի ըէակցիոնէրներից—ոչ թէ կը թուլացնէ, այլ կուժեղացնէ ազատարար վերանորոգութիւնների յամառ թշնամիների դիրքը, տալով վերջիններին հնարաւորութիւն ծածկել իրանց յետադիմութիւնը «առողջ ըէալիզմի» կեղծ դիմակով։

Այդ նկատումներով, կիզեվետտերը շատ իրաւացի կերպով գալիս է այն եզրակացութեան, որ կադետական օպոզիցիան աւելի անհաղթ կը լինի ըէակցիոնէրների համար, քան ծայրայեղ կուսակցութիւնների օպոզիցիան, որի մերկացումները կարող են աւելի մեծ հարուած հասցնել նրանց, քան ծայրայեղ կուսակցութիւնների մղած կռիւը։ Հետևաբար, բոլոր առաջադէմ տարրերը, փոխանակ հրաժարվելու իրանց ընտրողական իրաւունքներից, պարտաւոր են մասնակցել քուէարկութիւններին և իրանց քուէները տալ կադետներին։

*

Թէհրանի ռուսաց դեսպան Հարտվիգի միջադէպը ռուսաց մամուլի խիստ քննադատեան նիւթ է դարձել։ Ինչպէս գիտենք, դեսպան Հարտվիգը ուղղել էր պարսկական մէջլիսին մի պաշտօնագիր, գրված այնպիսի ոճով, որ մէջլիսի նախագահը ստիպվեց վերադարձնել նրան այդ պաշտօնագիրը և խնդրեց փոխել։ Դիպլոմատիական կեանքի մէջ անօրինակ էր Հարտվիգի դիմումը։ Օտար պետութիւնների դեսպանները երբէք ուղղակի յարաբերութեան մէջ չեն մտնում այն երկրի պարլամենտի հետ, ուր նրանք ներկայացուցչական պաշտօն ունեն, այլ դիմում են այդ երկրի գործադիր իշխանութեան. բացի դրանից, Հարտվիգի գրութիւնը պարունակում էր սպառնալիքներ, և այդ՝ այնպիսի մի րոպէում, երբ Ռուսաստանը և Անգլիան դաշն էին կապում՝ ապահովելու Պարսկաստանի խաղաղութիւնը և ամբողջութիւնը։ Միւս կողմից, մէջլիսի նախագահի ցոյց տուած արդար դիմադրութիւնը՝ պաշտօնագրի վերադարձնելը մի հարուած էր ռուսական հմայքին և հեղինակութեանն ու վիրաւորանք ռուսական ինքնասիրութեան համար։

Եւ ոչ միայն առաջադէմ և ընդդիմադիր, այլ և կառավարութեան կողմնակից թերթերը, ինչպէս օրինակ «Новое Время», պախարակելով դեսպան Հարտվիգի անտակտութիւնը, բացատրում են այդպիսի միջադէպերը նրանով, որ մեր դիպլոմատները բնաւ չեն պատրաստվում դիպլոմատիական գործունէութեան համար, այլ անցնում են միայն չինովնիկական կարիէրը։ Հարտվիգը երկար ու ձիգ տարիներ պաշտօն է վարել արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ, եղել է նրա ասիական բաժնի դեկավարը, բայց դիպլոմատիական ասպարիզում հանդիսացաւ բոլորովին անփորձ և չը կարողացաւ պատուով ներկայացնել Ռուսաստանը նոյնիսկ Պարսկաստանի պէս մի երկրի առաջ։

Ահա ինչ հետևանքների է հասցնում բիւրօկրատիական սիստեմը — պրօտեկցիայով պաշտօններ տալ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Մարօքկօյի հարցը։ Մարօքկօյում տեղի ունեցած դէպքերը Ֆրանսիայի համար կատարելապէս նպաստաւոր ընթացք է ստանում։ Ֆրանսիական լրագիրների վերջին համարների բերած տեղեկութիւնները յոյս են տալիս, որ շուտով լուծում կը ստանայ մարօքկեան ծովեզերքի հարցը։

Կլէմանսօն հաղորդեց ժուրնալիստներին, որ այս օրերս Բաբատ պէտք է գայ Աբդուլ-Ազիսը, որ այնտեղ կերթայ նոյնպէս տեսակցութեան համար և ծովապետ Ֆիլիբէր։ Ֆրանսիական իշխանութիւնները,—աւելացրեց մինիստրների խորհրդի նախագահը,—ընդունեցին Շաուպի բոլոր ցեղերի կողմից ուղարկված երեք պատուիրակները։ Պատուիրակները յայտնեցին, որ իրանց ցեղերը վճռել են հրաժարվել պատերազմական գործողութիւնները շարունակելուց և համաձայնվել են ընդունել նրանց առաջարկված բոլոր պայմանները։—Կը նշանակէ վերջանում են պատերազմական գործողութիւնները, հարցրեցին Կլէմանսոյին ժուրնալիստները։—Հաւանական է, որ այո, ստացվեց պատասխանը։

◆ Անցեալ կիրակի տեղի ունեցած օրէնսդրական ընտրութիւնները չորս դեպարտամենտներում աւարտվեցին արմատական կուսակցութեան կատարեալ յաղթութեամբ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ներքին

18 սեպտեմբերի

ՍԷՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Սեպտեմբերի 16-ին ձերբակալեցին այն 9 հոգուն, որոնք աշխատեցին Բրեստակի գնդի զինուորներին ապըստամբեցնել։ Ձերբակալվածների թուում է Կվանտունեան բերդապահ թնդանօթաձիգ գնդի պօրուչիկ Դրինսկին։ Բրեստակի գնդի զօրանոցում անյայտ անձնաւորութիւններ աշխատեցին գրգռել գնդին. գտնված է մի լցրած ռումբ։

ՕԴԵՍՍԱ։ Նօվօրօսիյսկի համալսարանի ֆիզիկօ-մաթեմատիքական ֆակուլտէտը որոշեց դիմել ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին և խնդրել՝ ընդունել անձամբ պրօֆէսօր Կամենսկուն և լսել նրա բացատրութիւնները։

19 սեպտեմբերի

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ։ Զինուորական դատարանում երրորդ անգամ քննվեց Սիբիրեան բանկի կողոպտման գործը։ Մեղադրվողներից մէկը դատապարտվեց մահվան պատժի, իսկ մնացածները արդար ճանաչվեցին։

ՎԼԱԴԻՄԻՐ (նահանգական)։ Բալինի գործարանի 3400 բանւորները արձակվեցին, որովհետև գործարանի վարչութիւնը անկարող եղաւ բաւարարութիւն տալ նրանց պահանջներին։

ԱՐԽԱՆԳԵԼՍԿ։ Մօտ օրերս ոստիկանութիւնը գրաւել էր սօցիալ-դեմօկրատների տպարանը։ Այժմ այդ գործի առիթով ձերբակալվել են մի քանի հոգի։

ՐԻԳԱ։ Նորից սկսեց գործել այն մասնաժողովը, որ կազմվել էր գեներալ-նահանգապետին կից՝ 1905 թ. նոյեմբերի 25-ի Բարձրագոյն հրամանով։ Առաջին նիստում կը քննվի դպրոցական բարենորոգման խնդիրը։

ԿԻՐԱՄՆՕՎ։ Կալախսում կողոպտելու նպատակով ամբողջ մի ընտանիք սրի է քաշած։ Ասում են, որ ընտանիքը բաղկացած է եղել երկու կնոջից և հինգ երեխաներից։ Ձերբակալված են մի քանի կասկածաւոր մարդիկ։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Կիւմի կայարանում, Միխելին և Իգնացիուս սենատորների մեկնելու ժամանակ բանւորները թշնամական ցոյց արին։ Սենատորների վագոնը պաշտպանող ժանդարմները ցրեցին ամբոխը։

Աստաքին

18 սեպտեմբերի

ԿԱԶԱՐԼԱՆԿԱ։ (Ռէյտէր)։ Մուլայ-Հաֆիզը 25,000 մարդով և 25 թնդանօթներով պատրաստվում է դուրս եկնել Մարաքէշի շրջակայից, դիմել դէպի Բարադ և ճանապարհին միանալ իր զօրագլուխ Մուլայ-Բաշիդի զօրքերին։

ՎԻԵՆՆԱ։ Ֆրանց Յովսէփ կայսրի մօտ սեպտեմբերի 17-ին կայացաւ պաշտօնական ճաշ, որին ներկայ էին Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչը, Մեծ Իշխանուհի Մարիա Պավլօվնան, արքիդուքսերը և արքիդքսուհիները, ռուսաց դեսպան իշխան Ուրուսօվը, ռուսաց դեսպանատան անդամները, արտաքին գործերի մինիստր Իզվոլսկին իր ամուսնու հետ, բարոն Էրէնտալը իր կնոջ հետ, մինիստր-նախագահ Ֆոն-Բէքը և ուրիշները։

ՏՕԿԻՕ։ (Ռէյտէր)։ Եապօնական մամուլը ողջունում է անգլօ-ռուսական համաձայնութիւնը, անուանելով նրան հզօր ֆակտոր ընդհանուր խաղաղութիւնը պահպանելու համար։ Մամուլը առանձին նշանակութիւն է տալիս այն հանգամանքին, որ Եապօնիայի պատասխանատուութիւնը, Անգլիայի դաշնակցութեան պատճառով, այժմ պակասում է։ Շնորհիւ անգլօ-ռուսական համաձայնութեան, հնդկական սահմանում այսուհետև հանգստութիւն կը տիրէ։

19 սեպտեմբերի

ՇԱՆԽԱՅ։ Կայսերական հրովարտակը ներքին գործերի մինիստրութեան պատուիրում է անյապաղ ձեռնարկել ինքնավարութիւններ կազմակերպել գաւառներում։ Այս կարգադրութիւնը համարում են իբրև նախապատրաստական մի միջոց՝ սահմանադրական կարգ մտցնելու համար։ Բացի յիշեալ հրովարտակից հրատարակված է նաև մի ուրիշը, որով պատուէր է տրվում, մինչև գաւառներում նոր բարձր պաշտօնեաներ նշանակելը, նշանակել սոսկ այնպիսիներին, որոնք յիրաւի ծանօթ են սահմանադրութեան էութեան հետ։ (Վոլֆ)։

ՎԻԵՆՆԱ։ Արտաքին գործերի մինիստր Իզվոլսկին իր ամուսնու հետ միասին և կոմս Պալէնը առաւօտեան մեկնեցին Ունգարիա՝ կոմս Ֆեատելիչէին այցելելու համար։ Նրանք կը վերադառնան հինգշաբթի օրը։

ՏՕԿԻՕ։ Հայկերոյթին ամերիկական զինուորական մինիստր Տաֆտը ասաց հեռ-

տեսակը. «Թէև անշան մի սև ամպ մրթնագնեց Եպօնիայի և Միացեալ-Նահանգների յիսնամեայ բարեկամութիւնը, բայց և այնպէս ամենաուժեղ երկրաշարժն անգամ չէ կարող բնաւ երերել երկու երկիրների բարեկամութիւնը։ Եպօնիա և Միացեալ-Նահանգները եթէ փոքր անեն կըռուելու, կը նշանակէ յանցանք կը գործեն քաղաքակրթութեան դէմ։ Երկու կողմերն էլ բարեացակամօրէն տրամադրված են։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿ. ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԻ
ԱՄԱՐԱՅԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ
(Նշանակված են Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ

ԲԱԳՈՒ (Գանձակ, Եւլախ)

Արագ—առաւ. 6 ժ. 58 ր., Գանձակ—առ. 11 ժ. 44 ր., Եւլախ—ցեր. 1 ժ. 18 ր., Բագու—երեկ. 8 ժ. 3 ր.։ Պօստ.—երեկ. 8 ժ. 34 ր., Գանձակ—գիշ. 2 ժ. 55 ր., Եւլախ—առ. 5 ժ. 3 ր., Բագու—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։ Մարդատար—առ. 9 ժ. 3 ր., Գանձակ—ցեր. 3 ժ. 20 ր., Եւլախ—ցեր. 5 ժ. 23 ր., Բագու—գիշ. 1 ժ. 53 ր.։

ԲԱԹՈՒՄ (Գօրի, Մէխայլօվօ, Ռիօն)։

Արագ—երեկ. 11 ժ. 58 ր., Գօրի—գիշ. 1 ժ. 52 ր., Մէխայլօվօ—գիշ. 2 ժ. 56 ր., Ռիօն—առ. 6 ժ. 42 ր., Բաթում—առ. 10 ժ. 17 ր., պօստ.—ցեր. 1. ժ. 21 ր., Գօրի—3 ժ. 53 ր., Մէխայլօվօ—ցեր. 5 ժ. 24 ր., Ռիօն—երեկ. 9 ժ. 48 ր., Բաթում—գիշ. 2 ժ. 39 ր., Մարդ.—գիշ. 1 ժ. 3 ր., Գօրի—առաւ. 3 ժ. 35 ր., Մէխայլօվօ—առ. 5 ժ. 17 ր., Ռիօն—առ. 9 ժ. 40 ր., Բաթում—ցեր. 2 ժ. 21 ր.։

ԲՕՐԺՕՄ—ցեր. 3 ժ. 8 ր., առ 9 ժ. 48 ր.։

ԵՐԵՒԱՆ (Ալէքսանդրօպօլ)։

Պօստ.—գիշ. 1 ժ. 8 ր., Ալէքսանդրօպօլ—ցեր. 11 ժ. 51 ր., Երևան—երեկ. 7 ժ. 21 ր.։ Մարդ.-ապր.—ցեր. 1 ժ. 43 ր., Ալէքսանդրօպօլ—երեկ. 12 ժ. 45 ր., Երևան—գիշ. 6 ր. 51 ր.։

ԹԻՖԼԻՍ

ԲԱԳՈՒԻՑ—արագ.—երեկ. 11 ժ. 33 ր., պօստ.—ցեր. 12 ժ. 31 ր.։ Մարդատար—երեկ. 12 ժ. 33 ր.։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ—արագ—գիշ. 6 ժ. 38 ր., պօստ.—երեկ. 7 ժ. 43 ր., մարդ.—առ. 8 ժ. 23 ր.։

ԲՕՐԺՕՄԻՑ—գիշ. 6 ժ. 8 ր., ցեր. 10 ժ. 2 ր.։

ԵՐԵՒԱՆԻՑ—պօստ. գիշ. 5 ժ. 58 ր., Մարդ.-ապրանք.—ցեր. 5 ժ. 13 ր.։

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրոնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վենէրական (սիֆիլիս), միզասեռ. հ.։
Կ. Մ. ԶԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վենէրակ., վիրաբուժութեան։
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.։
Կ. Ի. ԳԶԵԼԻԵՎ—1—2 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի։
Ա. Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Լոյս են տեսել
Մ. ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆԻ
փոխադրած հետևեալ դասագրքերը
Իւրաքանչիւր՝ Թուաբանական օրինակներ և խնդիրներ. Ա. տարի 15 կօպ.
Բ. տարի 25 »
Գ. տարի 25 »
Շապաշնիկովից և Վալցովից՝ Թուաբանական օրինակներ և խնդիրներ. կոտորակների տեսութիւն և ընդհանուր կանոններ, Ամսա 30 կօպ.։
Իւրաքանչիւր՝ Համառօտ երկրաչափութիւն, I մաս, գինը 25 կօպ.։
Իւրաքանչիւրից մեր փոխադրած թուաբանական առաջին երեք դասագրքերը Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի Հոգաբարձական Խորհրդի կողմից ընդունված են իբրև յարմար ձեռնարկներ պետական տարրական դպրոցներում գործածելու համար։
Գլխաւոր պահեստը Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ» գրախանութում։
(Գ.) 3—6

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ
քսորովին նոր ձևի պատրաստված ՆՍՏԱՐԱՆՆԵՐ հանումնարանների համար՝ ամենամատչելի գներով։
Հացէն՝ Католическій тупикъ № 4.
(ա. օ.) 5—5

Կիրակի, սեպտեմբերի 23-ին, առաւօտեան 11 ժամին
Արտիստական Ընկերութեան ձմեռային շէնքում նշանակված է
ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ
1) Նոր անդամների ընտրութիւնները.
2) Վարչութեան զեկուցումը Ընկերութեան ամառվայ գործունէութեան մասին.
3) Զեկուցում թատրօնի 50-ամեայ յօբելեանի մասին.
4) Վարչութեան երկու փոխ-անդամի ընտրութիւնը.
5) Վերասաստող յանձնաժողովի ընտրութիւնը.
6) Ընթացիկ հարցեր. 1—1

Լոյս են տեսել
ՔԱՄԱԼԵԱՆՑ Ս.-ի
ԵՐԵՔ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ
ԵՐԵՔ ՈՍԿՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
գիրքը, ընտիր թղթի վրա, գինը 25 կօպ.
և
X ՀԱՐՈՒՍՏԸ ՄԱԽԱԹԻ ԾԱԿՈՒՄ
գրքոյկը, 64 էջ, գինը 15 կօպ.
Հարցնել՝ Կենտր., Գուստ. և Փարոս գրախանութներում, ուր վաճառվում են նոյնպէս միւս 15 գրքերը։
2—10

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
գրախանութում վաճառվում են հետևեալ դասագրքերը.
Աղայեան Ղ. Ուսումն մայրենի լեզուի առաջին տարի 20 կ., բ. տարի 40 կ., գ. տարի 70 կ., դ. տարի 90 կ.։
Արաբաջեան Յովհ. Մայրենի լեզու առաջին տարի 25 կ., բ. տարի 30 կ., գ. տարի 40 կ.։
Տէր-Ղևոնդեան Ն. Մայրենի լեզու առաջին տարի 25 կ., բ. տարի 40 կ., գ. տարի 50 կ., դ. տարի 55 կ.։
Սահակեան Ս. քահ. Դաս. կրօնի ա. տարի 25 կ., բ. տարի 20 կ., գ. տարի 30 կ., նոյնի՝ Սրբազան պատմութիւն Նոր-Ուխտի 40 կ., Հին-Ուխտի 35 կ., Տաս Պատուիրանները 50 կ., Գործք առաքելոց 40 կ.։
Աղանեան Գրիգ. աւագ քահ. Կարգ Աստուածպաշտութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ, 35 նկարով, 50 կ.։
Մանդինեան, Начальная Русская Хрестоматія 1-ая книжка 55 կ., նոյնի 2-ая книжка 75 կ.։
Լևոնեան. Գծագրութիւն և Նկարչութիւն 20 կ.։
Շահան-Սիմոն. Ձեռնարկ եւրոպական ձայնագրութեան 50 կ.։
Մարտիրոսեան Յովհ. աւագ. քահ. Հայոց եկեղեցական համառօտ պատմութեան դասագիրք 40 կ.։
Տէր-Սարգսեանց Մ. Հայկական գեղագրութիւն 30 կ.։
Աբեղեան Մ. Տարրական քերականութիւն գ. 25 կ., Աշխարհաբարի քերականութիւն գ. 75 կ.։
Բահաթրեան Առ. Առաջին ընթերցարան գ. 35 կ.։
Թումանեան Յար. Համառօտ ստուգաբանութիւն գ. 40 կ.։
Կոստանեան. Ծաղկաքաղ, ա. մ., գ. 25 կ., երկ. մ. գ. 35 կ., երրորդ մ. գ. 40 կ.։
Նախաշաւիղ գ. 25 կ., Հիւսուածք գ. 75 կ.։
Ղուկասեան. Քերականութիւն գ. 50 կ.։
Մալխասեան, Գրաբարի ստուգաբանութիւնը գ. 40 կ., Համաձայնութիւնը գ. 50 կօպէկ։
Սարգսեանց և Կուսիկեանց. Մայրենի խօսք գ. 70 կ.։
Նազարեանց. Հայոց լեզուի ուսուցիչ, երր. տ. գ. 40 կ., չորր. տ. գ. 60 կ.։
Պալասանեան. Մայրենի լեզուի քերականութիւն գ. 75 կ.։
Վանցեան. Պատկերազարդ այբբենարան գ. 10 կ., Հայ լեզու ա. տ. գ. 20 կ., Գրաբարի ուղղագրութիւն գ. 5 կ., Դպրոցական քերականութիւն ա. տ. գ. 15 կ., երկ. տ. 25 կ., Պատմական քերականութիւն գ. 75 կ., Հայ Հեղինակներ գ. 1 բուբլի։
Ճաղարբէգեան Յակ. Բանահիւսութեան տեսութիւն գ. 60 կ.։
Յարութիւնեան Իս. Համառօտ տրամաբանութիւն 1 ր.։
Գումարով գնողներին բաւարար զեղչ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Книжный магазинъ Гуттенбергъ.
2—2

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտարարում է, որ ընկ. էժանագին ճաշարանում ճաշ է տրվում չքաւոր աշակերտներին ամսական 3 բուբլի 60 կօպէկով։ Հասցէն՝ Абасъ-Абадская площ. № 7. 2—4

Մի ինտելիգենտ ընտանիք
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է
ՆԱԽԼԷԲՆԻԿՆԵՐ
Կարելի է դասերի կրկնողութեամբ։ Պատրաստում է աշակերտներին բոլոր միջնակարգ դպրոցների մինչև 4-րդ դաս.։
Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրատունը Ս. Եսայեանից կամ՝ Уголъ Екатерининской и Панасевича № 3 Есаянъ, կոմերչեսկի ուսումնարանին կից։
(ա. օ.) 4—5

Թիֆլիսի Վանաց Մայր եկեղեցու կրօնա-պատմական թանգարանի մնայուն յանձնաժողովը
Յայտարարում է, որ 1908 թ. ապրիլի 7-ին պէտք է տեղի ունենայ Ղուկասեան մրցանակաբաշխութիւնը։
Մրցութեան մասնակցել ցանկացողները պէտք է իրանց աշխատութիւններն ուղարկեն մինչև առաջիկայ դեկտեմբերի 15-ը Թիֆլիսի առաջնորդարան՝ Միայն Յանձնաժողովի անունով։
Ղուկասեան մրցանակի նիւթը «պէտք է պատկանի հայ լեզուի, հայ գրականութեան կամ հայ պատմութեան ճիւղերին, այն է՝ հայոց լեզուի և գրականութեան հետազօտութիւն, հին հայ մատենագիրների թարգմանութիւն լուսաբանութիւններով կամ բանասիրական քննադատութիւններով ճոխացրած, ազգային կամ եկեղեցական պատմութեան լուսաբանված հատուածներ, հայաբնակ գաւառների աշխարհագրական տեղագրութիւն, ազգային գեղարուեստի հետազօտութիւն, հայ օրէնսդրութեան կամ կանոնադրութեան վերաբերեալ տեսութիւններ»։
«Մրցանակին չեն կարող ներկայացվել 1) օտար լեզուներից թարգմանութիւններ, 2) դասագրքեր, 3) մի անգամ արդէն որևէ ազգային հաստատութիւնից վարձատրված երկեր, 4) հին մատենագրութեանց պարզ տպագրութիւններ, 5) մրցման ժամանակից երկու տարի առաջ տպագրված գործեր»։
Ներկայացված գործերը պէտք է հայերէն լինեն, ձեռագիր կամ տպված. տպագիրները հնգական, իսկ ձեռագիրները մէկ օրինակ։
Մրցանակ արժանացած աշխատութեանի ՀԵՂԻԱԿԻՆ ՏՐՎՈՒՄ Է ՀԻՆԳՀԱՐԻՒՐ ՐՈՒԲԼԻ։
Առաջնորդ Թեմի և նախագահ Միայն Յանձնաժողովի՝ Գարեգին Արքեպիսկոպոս
Անդամ Միայն Յանձնաժողովի և քարտուղար՝ Իսահակ Յարութիւնեան
1—3

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առևտրական, գործարանական և նաւթարդիւնաբերութեան հաշուապահութեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրութեան ուսումնական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առևտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ անձանց՝ գործնական ձևով հաշուապահութիւն և ուրիշ մասնագ. առարկա։
Ներկայ տարվայ կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվելու է ձրիաբար քաղաքական տնտեսութիւն (политическая экономія) և որոշ վճարով կամաւոր սղագրութիւն (стенографія)։
Ընդունելութիւնն ամեն օր ժամը 5-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքներն սկսվելու են 1907 թ. սեպտեմբերի 15-ից, պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրը ուղարկվում է ձրի։
Դասընթացը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրութեան թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։
Դրանից անկախ, բացված է քիչ պատրաստականութիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская улица, № 22, ամենայն օր։
Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կօպէկ։
(կ. ե. հ.) 7—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ
Արտասահմանում տպագրված 96 գոյնով 63—50 սանտ. մեծութեամբ
ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԻ 3-ՐԴ ԷԺԱՆԱԳԻՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ
ԳԻՆՆ Է 3 ՐՈՒԲԼԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԾԱԽՍՈՎ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄԸ
ՈՐՊԷՍ ԶԱՐԴ
ԺԱՄԱՅՈՅՑԻ
ԶՂԹԱՅԻՑ ԿԱԽԵԼՈՒ
ՀԱՄԱՐ
Գինն է՝ ՈՍԿՈՒՑ 18 ր.
ԱՐԾԱԹԻՑ 3 »
ճանապարհածախսով
ԵՒ ՈՐՊԷՍ
ԲՐՕՇԿԱ
ԿԱՆԱՆՑ
ՀԱՄԱՐ
Գինն է՝ ՈՍԿՈՒՑ 15 ր.
ԱՐԾԱԹԻՑ 3 »
ճանապարհածախսով
Առանց կանխավճարի չէ ուղարկվում
(հ. կ. ե.) Դիմել՝ Тифлисъ. Вельяминовская, № 24, В. Варданяну. 3—10

Տրիպպերը երկու օրում,
իսկ հնացածը ՄԻ ԳԱՆԻ ՕՐՈՒՄ, բժշկվում է առանց բացառութեան նոր գտած միջոցով «ՊԵՐԵԼՕԻԴԻՆ»-ով։ Ծախվում է Վ. Դիւնանի ժամ. С.-Петербургъ, Невскій, 53. Ուղարկվում է հրահանգի հետ միասին 3 բուբլով.
Անգին քանակութեամբ շնորհակալութիւններ։
(20, 26.) 1—2

Լոյս են տեսել
ԱՐՇԱԿ ՍՊԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
Փոխադրութեամբ
ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒՆԵՐԸ փոխադրած և յարմարեցրած հայոց դպրոցների ծրագիրներին։
1) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», առաջին տարվայ դասընթաց, առանձին գրքոյկով, գինն է . . 12 կ.
2) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», պրակ Ա., առաջին և երկրորդ տարվայ դասընթաց միասին. Բ. տպագր., գ. 30 կ.
3) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», պրակ Բ., երրորդ տարվայ դասընթաց, Բ. տպագրութիւն, գինն է . 30 կ.
4) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», պրակ Գ., չորրորդ տարվայ (I դասարանի) դասընթաց, Բ. տպ., գինն է 30 կ.
5) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», պրակ Դ., կոտորակներ, հինգերորդ տարվայ (II դասարանի) դասընթաց, կոտորակների վերաբերեալ կանոնները և խնդիրները օրինակելի ձևով լուծելու բացատրութիւններով (ըստ Շապաշնիկովի և Վալցովի), գ. 40 կ.։
6) «Ձեռնարկ թուաբանութեան» (ըստ Կիսելովի), գինն է . . . 50 կ.
7) (Մամուլի տակ է) «Թուաբանական խնդիրներ և օրինակներ», պրակ Ե., համեմատութիւններ և երից կանոնները (ըստ Շապաշնիկովի և Վալցովի)։
ԳՈՒՄԱՐՈՎ ԳՆՈՂՆԵՐԻՆ ԲԱՒԱՐԱՐ ԶԵՂՉ
Դիմել՝ Тифлисъ, Абасъ-Абадская площадь Аршаку Спарапетянцу կամ «Գուտտեմբերգ» և միւս գրախանութներին։
3—5

ՎԱՌ. ԵՒ ՍՏ.
ՍՄԲԱՏԵԱՆՆԵՐԻ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ
Բօստօվից Դ/վ. փոխադրվում է Թիֆլիս։ Նպատակն է՝ երաշխաւորութեամբ պատրաստել հայ երկսեռ երեխաներ ցանկացած միջնակարգ դպրոցը մտցնելու և հիմնօրէն սովորեցնել մայրենի լեզուն։ Կայ երկու գիշերօթիկի տեղ։ Պայմանների մասին ամենայն օր, Բէհրութեան փ., տ. Սմբ. Զանազանի № 60։ 3—10

ՌՈՒԻՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐ
(Թիֆլիս, Միքայէլեան պրօսպ. № 24/4).
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտրական կրթութիւն։ Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ։ Առարկաներն են. 1) Հաշուապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմանական. ֆրանս., ամերիկեան, բանկային և զորձարանական. 2) Առևտրական թուաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առևտրական թիւն, 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն (ամենավառ ձեռքի ուղղել)։ Թղթակցութիւն, Առարկաներն ուսուցանվում են Ռուս. եւրոպայի առևտրական ակադեմիաների ծրագրով։ Ամբողջ տարվայ վճարն է 60 ր.։
Գրելու մեքենայի վրա գրելու դասեր։
ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ
Զբաղմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնն ամեն օր ժ. 10—12 և 4—7։
Համառօտ ծրագիրը և կանոնները ձրիաբար տրվում և ուղարկվում են կուրսերից։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութ. կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
7—10
(ա. օ.)